

125. Perjantaina 8 päivänä joulukuuta 1995

kello 16.35

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys laiksi Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin rauhanturvaamistoimintaan annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 3285

Hallituksen esitys 185/1995 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 21/1995 vp

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Louekoski.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon.

Täysistunnon kuluessa ilmoittautuu ed. Lipponen.

Päiväjärjestyksessä oleva asia:

Hallituksen esitys laiksi Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin rauhanturvaamistoimintaan annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 185/1995 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 21/1995 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 21.

Keskustelu:

Ed. Paasio: Arvoisa puhemies! Tässä talossa varsin pitkään eri muodoissaan vireillä ollut ajatus Suomen rauhanturvalain ja -järjestelmänkin uudistamisesta on nyt saavuttanut erään päätösvaiheen. Muistamme, että valmistelu on alkanut jo edellisen hallituksen aikana, mutta edellisen hallituksen ja edellisen eduskunnan aikana sitä ei voitu eri syistä viedä päätökseensä.

Voin todeta, että ulkoasiainvaliokunnan käsittely on sujunut hyvin asiallisissa merkeissä ja enimmäkseen asian sisältöön nähden varsin huomattavan yksimielisyydenkin vallitessa, mitä on pidettävä erinomaisena asiana.

Tähän kysymykseen liittyvissä erimielisyyksissä on kosketeltu käytännöllisesti katsoen ainoastaan päätöksentekomenettelyä, ei niinkään sitä, tulisiko Suomen tai voisiko Suomi osallistua ns. laajennettuun rauhanturvaan. Muistamme, että kysymys laajennetusta rauhanturvasta on moneen otteeseen ollut käsittelyssä, joten kovin pitkiin esittelypuheenvuoroihin ei ole aihetta myöhäinen ajankohtakin huomioon ottaen.

Joka tapauksessa olemme tilanteessa, jossa rauhanturvan luonne monestakin syystä on muuttunut ja monipuolistunut sillä tavoin, että ns. perinteisen rauhanturvan keinoin ei voida enää Suomessakaan tulla toimeen, kun otetaan huomioon Suomen velvoitteet kansainvälisen yhteisön tasavertaisena ja täysivaltaisena jäsenenä.

Tämän yhteydessä on puhuttu paljon siitä, että käsitteet perinteinen rauhanturva, laajennettu rauhanturva, rauhaanpakottaminen jnp. eivät ole selviä. On todettavakin, että niiden määrittelyä ei juuri mistään asiakirjoista löydy, ei YK:n asiakirjoista kovinkaan selvästi eikä myöskään Suomen lainsäädännöstä. Suomen lainsäädän-

nössähän vallitsee tilanne, että rauhanturvan elementtejä ei ole sillä tavoin määritelty, että niistä yksiselitteisesti kävisi selville, mikä on mitään. Mutta se pitkä perinne, joka on vallinnut vuodesta 56 lähtien, jolloin Suomikin ensimmäiset valvontajoukkonsa Suezille lähetti, on muodostanut eräänlaisen rauhanturvalain tulkinnan, jolla on ollut itse asiassa laintasaisen normin asema Suomen ulkopoliittisessa käyttäytymisessä.

Nyt on aivan ilmeistä, että ne edellytykset, jotka ovat perinteisesti vallinneet tai joiden olisi tullut vallita perinteisessä rauhanturvassa, eivät ole vallitsevina läheskään kaikissa kriiseissä, jotka saattavat eteen tulla. Tällöin on lähinnä kaksi elementtiä:

Yksi on se, että kun normaalisti edellytetään, että osapuolten suostumus rauhanturvajoukon paikalle saapumiseen on olemassa, niin nyt voidaan todeta, että kriisien luonteen muututtua ja monimutkaistuttua ei aina voida tietää, mitkä ovat osapuolia. Aina ei tiedetä, millä puolella mikin osapuoli kiistassa on. Kriisin kestäessä voi tulla lisää osapuolia, ja jostakin muusta syystä ei aina voida saada kaikkien osapuolten suostumusta. Mutta muun muassa siviiliväestöön kohdistuvan uhan tai väkivallan, nälänhätäuhan tai sellaisen tapauksessa kansainvälisen yhteisön reagointi on kuitenkin välttämätöntä. On tietenkin aina yritettävä saada osapuolten suostumus, mutta valiokunta on realismissaan todennut, että tätä suostumusta ei kaikin ajoin välttämättä ole aina saatavissa.

Toinen seikka, joka liittyy laajennetun rauhanturvan käsitteeseen, on se, missä määrin rauhanturvajoukko on oikeutettu käyttämään aseellista voimaa. Tämä seikka on tähän asti tulkittu hyvin ahtaasti niin, että vain itsepuolustukseksi voidaan käyttää aseellista voimaa, ja varustus on ollut sen mukaista. Meille on kerrottu asiantuntijoiden taholta, että tämä doktriini ei kaikin ajoin ole pitänyt ja että 70-luvun alusta asti on ollut periaatteessa mahdollista suojata myöskin sitä tehtävää, jota varten rauhanturvajoukko paikalla on. Mutta sitä on äärimmäisen harvoin sovellettu eikä suomalaistapauksissa juurikaan. Tästä syystä olisi asiallista määritellä rajat.

On ollut kysymys myös siitä, että perinteisessä muodossa tapahtuvan rauhanturvan ja ns. rauhaanpakottamisen välillä on ikään kuin veteen piirretty viiva ja niitä ei voida asiallisesti erottaa toisistaan. Valiokunta ei ole yhtynyt tähän käsitykseen, vaan on pyrkinyt omalta osaltaan varmaan aika harvinaislaatusella tavalla, mutta

kovasti yrittäen määrittelemään, mitä nämä käsitteet lainsäädännössä tarkoittavat.

Valiokunta toteaa mietinnössään, että perinteiselle rauhanturvaamiselle, siis sille, joka tähän astikin on ollut Suomen ulkopoliittikan eräs peruskivi, on ominaista, että se tapahtuu osapuolten myötävaikutuksella, on puolueetonta ja voimankäyttö on siinä mahdollista vain äärimmäisessä itsepuolustustilanteessa. Laajennettu rauhanturvaaminen tapahtuu, edelleen ulkoasiainvaliokunnan määritelmää siteeratakseen, olosuhteissa, joissa kaikkien osapuolten täydellistä myötävaikutusta ei välttämättä ole mahdollista saada. Mahdollinen voimankäyttö on tilannekohtaisesti rajoitettua, ainoastaan reaktiivista ja liittyy osana laajempaan humanitaariseen operaatioon tai rauhansopimuksen täytäntöönpanoon. Rauhaanpakottaminen on edelleen valiokunnan määritelmän mukaan aloitteellista ja aktiivista voimankäyttöä tai sillä uhkaamista ja sen tarkoituksena on koko konfliktin hallitseminen, vihollisuuksien tukahduttaminen ja rauhan palauttaminen.

Voidaan havaita, että juuri tämä aloitteellisuus ja aktiivisuus toisaalta ja reaktiivisuus toisaalta on eräs rauhaanpakottamisen ja perinteisen rauhanturvan ero. Voidaan myös täsmentää sillä tavalla, että rauhaanpakottaminen eräällä tavalla on strateginen käsite, mitä rauhanturvaoperaatio sinänsä ei välttämättä ole. Määrittelemineen on ollut tärkeää, koska sekä hallitus että valiokunta ovat halunneet sulkea ulkopuolelle mahdollisuuden Suomen osallistumiseen rauhaanpakottamiseen. Valiokunta on tässä mielessä tehnyt myös hallituksen esityksen lakitekstiin tietyn täsmennyksen, johon palaan myöhemmin.

Valiokunta on pitänyt hyvin tärkeänä sitä, että mahdollisuus suomalaisten lähettämiseen rauhaanpakottamistehtäviin suljetaan pois, ja katsonut, että Suomen ei tule osallistua sellaiseen rauhanturvaamisoperaatioon, johon osaksikaan sisältyy rauhaanpakottamista. Tämä nimenomaan sen takia, että kun rauhaanpakottajat, siis sotaan osallistuvat, voivat joutua väkivallan kohteeksi, niin toiselta osapuolelta saattaa jäädä huomaamatta, että suomalaiset ovat rauhallisia sopankeittäjiä ja eivät välttämättä osallistu tähän rauhaanpakottamistoimintaan taikka niin väittäessään ovat epärehellisiä. Tässä mielessä on hyvin välttämätöntä, että ero riittävän selkeästi lain tasollakin tehdään.

Tähän problematiikkaan, jota nyt käsittelemme, liittyy hyvin sitkeästi — mielestäni tavalla, jonka tshekkiläinen vakuutusvirkailija Franz

Kafka olisi voinut kirjoittaa valiokuntaa paremmin — kysymys valmiusjoukoista. Valiokunta on halunnut todeta, että tässä yhteydessä valmiusjoukkoasiaan ei oteta kantaa, ja pyytänyt selvitystä valmiusjoukon erilaisista koulutus- ja rekrytointimahdollisuuksista. Asiaan palataan, kun valiokunta ja eduskunta on tämän selvityksen saanut, mutta tässä yhteydessä siis ei oteta kantaa puolin eikä toisin. Totean vain, että valmiusjoukon käsitteen on alun perin tullut YK:n taholta, jossa on toivottu sellaista valmiutta, että rauhanturvayksiköt voisivat olla paikalla entistä nopeammin kriisien nopean eskaloitumisen välttämiseksi.

Sitten menen päätöksentekojärjestelmään, joka oli valiokunnassa ainoa vastalauseen tasolle yltänyt erimielisyyden kohde. Tällöin yksimielisiä oltiin siitä, että eduskunnan päättävältä asiassa pitää korostaa. On lähdetty sellaisesta systeemistä, että jos kyseessä on perinteinen rauhanturvaoperaatio, riittää, että eduskunnan ulkoasiainvaliokuntaa kuullaan. Mutta jos kyseessä on laajennettu rauhanturvaoperaatio, hallituksen on kuultava eduskuntaa.

Hallituksen esityksessä yhtenä esimerkkinä on mainittu selontekomenettely. Valiokunta mietinnössään hallituksen turvallisuuspolitisesta selonteosta piti mahdollisena myös ns. asetukseenantomenettelyä, mutta siinä havaittiin ongelmia perustuslain kanssa, ennen kaikkea hallitusmuodon 33 §:n kanssa. Kun kysymys kuitenkin on parlamentaarisen kontrollin muodosta, valiokuntakin on päättänyt selontekomenettelyyn. Tällöin asia hoidettaisiin niin, että se tulee ensin lähetekeskusteluun suureen saliin, sitten menee ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön laatimista varten ja sitten tulee päätöstä varten takaisin suureen saliin, jolloin tämä menettely voi olla myös riittävän nopea ja joustava.

Tässä yhteydessä valiokunta on katsonut, että lakitekstiin tulisi ottaa maininta nimenomaan selontekomenettelystä, jotta eduskunnan tahto mahdollisimman selkeästi tulisi otetuksi huomioon. Niinpä valiokunta esittääkin, että tästä kertova 2 § kuuluisi: ”Jos rauhanturvajoukon voimankäyttöä koskevat toimivaltuudet tulisivat olemaan perinteistä rauhanturvaimista laajemmat, valtioneuvoston on ennen esityksen tekemistä kuultava eduskuntaa antamalla sille asiasta selonteko.” Valiokunta lähtee luonnollisesti siitä, että sitä kantaa, jonka eduskunta asiassa ottaa, myös noudatetaan, mikä tietysti parlamentaarisisissa olosuhteissa on itsestään selvääkin.

Valiokunta on tehnyt lakitekstiin myös toisen tarkennuksen. Jo hallituksen esityksessä halutaan sulkea pois rauhaanpakottamiseen osallistuminen. Hallituksen esitys on rakennettu sillä tavalla, että siinä viitataan sellaiseen toimintaan, joka perustuu YK:n peruskirjan 42 tai 51 artiklaan. Valiokunta on todennut, että saattaa olla, että siinä päätöksessä, jolla mandaatti annetaan, ei mainita viitettä mihinkään tiettyyn artiklaan, jolloin valiokunta on lisännyt tähän maininnan ”eikä muuhun rauhaanpakottamiseksi katsottavaan toimintaan”, jolloin vedotaan nimenomaan siihen määritelmään, joka perusteluosassa on.

Päätöksentekomenettelyyn liittyi ennen kaikkea kiista siitä, pitäisikö menetellä niin, että joko lain säätämisen sijasta tai ainakin selontekomenettelyn sijasta eduskunnalle jokaisessa tapauksessa erikseen annettaisiin erityislaki. Keskustausopposition vastalause perustuikin nimenomaan tälle logiikalle. Valiokunnan enemmistö katsoi kuitenkin, että selontekomenettely parlamentaarisen kontrollin kannalta on riittävä ja lakimenettelyä selkeästi joustavampi. Silloin vältetään myös se, mikä olisi saattanut tässäkin tapauksessa olla esillä, kun otetaan huomioon tasavallan presidentin ulkopoliittiset valtaoikeudet määrittävä hallitusmuodon 33 pykälä, että olisimme joutuneet säätämisyjärjestyksen kanssa ongelmiin. Selontekomenettely on puhtaammin parlamentaarista kontrollia, jolloin valtioneuvoston toimintaa näin valvotaan.

Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunta on tehnyt ahkeraa työtä, käsittely on ollut asiallista eikä ole pitkittänyt tärkeän asian tuloa suureen saliin. Samoin perustuslakivaliokunta ja puolustusvaliokunta ovat tehneet rivakkaa ja ammattitaitoista työtä, mistä kiitokset tältäkin paikalta. Toivon, että keskustelu on asiallinen ja osaltaan täyttää myös laatuvaatimukset, ja olen siitä täysin vakuuttunutkin.

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Vain runsas kuukausi sitten käsitelimme tässä samassa salissa hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa ulkoasiainvaliokunnan mietinnön ja siihen liitetyn puolustusvaliokunnan lausunnon pohjalta. Ehdotin tuolloin eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavan sisältöistä lausumaa: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus pidättäytyy antamasta eduskunnalle ehdotusta rauhanturvain muuttamiseksi siten, että suomalaisille joukoille annettaisiin oikeus asevoiman käyttöön konfliktiin joltain osapuolta vastaan myös muussa kuin itsepuolustustarkoituksessa.” Eduskun-

nan ylivoimainen enemmistö äänesti tuolloin lausumaani vastaan.

Hallitus ei aikaillut oman esityksensä antamisessa, ja niinpä olemme nyt jo rauhanturvaamislain muutoksen palautekeskustelussa. Eduskunta sai sen, minkä eduskunnan enemmistö tahtoi. Tähän realiteettiin myös puolustusvaliokunta on joutunut alistumaan. Meidän ei ole erikseen tarvinnut käydä lukemassa, mitä Paasikiven patsaan jalustaan on kirjoitettu: "Kaiken viisauden alku on tosiasioiden tunnustaminen."

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen mukainen rauhanturvaamislaki tuo kaksi olennaista muutosta voimassa olevaan rauhanturvalakiin. 1) Se sallii aikaisempaa laajemman suomalaisten rauhanturvajoukkojen voimankäytön ja 2) se sallii Suomen osallistumisen myös sellaisiin YK:n ja Etyjin päättämiin rauhanturvaoperaatioihin, jotka panee toimeen joku niiden ulkopuolinen taho.

Totesin selontekokeskustelussa saman, minkä puolustusvaliokunta sanoo tämänkertaisessa lausunnossaan: " - - osittain on kysymys lain ajanmukaistamisesta vastaamaan käytännössä omaksuttuja toimintamenetelmiä. Vuodesta 1973 lähtien Suomi on ollut mukana, ensin Siinaila ja sitten Libanonissa, ns. laajennetussa itsepuolustuksessa. Samasta vuodesta lähtien joukkojen toimivaltuuksiin (rules of engagement) kuuluvaa oikeutta asevoiman käyttöön itsepuolustustarkoituksessa on YK:n tasolla tullut siten, että itsepuolustukseksi katsotaan myös asevoiman käyttö tarvittaessa operaation toiminnan täytäntöön panemiseksi. Käytännössä Suomi ei tällaiseen laajennettuun itsepuolustukseen ole kuitenkaan halunnut turvautua, koska operaatiot ovat perustuneet osapuolten myötävaikutukseen."

Kyselin viime kerralla, mihin lainmuutosta tarvitaan, jos itsepuolustuksen käsitettä tähänkin mennessä on tulkittu edellä kuvaamallani tavalla. Pointti lienee siinä, että vaikka YK:n tasolla näin on tehtykin, suomalaiset rauhanturvajoukot ovat tulkinneet omaa lakiamme niin, että niille ei laajennettu itsepuolustus ole ollut mahdollista, ilman että olisi rikottu olemassa olevan lain pykäliä.

Puolustusvaliokunta täsmentää lausunnossaan myös ns. laajennetun rauhanturvan käsitettä: " - - 'laajennetussa rauhanturvassa' voimankäyttö on aina reaktiivista: itsepuolustusta, sopimusten rikkomisen estämistä tai ihmisten ja omaisuuden suojaamista."

Olemme halunneet sulkea rauhaanpakottami-

sen kokonaan suomalaisten osallistumisen ulkopuolelle. Hallituksen esityksessä ainoastaan valtioihin kohdistuva pakottaminen on todettu tällaiseksi toiminnaksi, johon Suomi ei osallistu. Tiedämme kuitenkin, että kriisialueilla on nykypäivänä paljon muitakin toimijoita kuin valtioita. Sen vuoksi olemme esittäneet lausunnossamme hallituksen esityksen 1 §:n 2 momenttiin täsmennystä, jolla myös muu rauhaanpakottaminen tehtäisiin suomalaisille mahdolltomaksi. Silloin karsiutuisi pois kaikki muukin aktiivinen ja hyökkäyksellinen toiminta konfliktin osapuolia vastaan.

Minkälaisissa tilanteissa voimaa sitten jouduttaisiin käyttämään? Saamamme arvovaltaisen asiantuntijalausunnon mukaan tällaisia tilanteita olisivat muun muassa ylläkkö, jolloin tuleen pitää vastata heti henkensä pelastamiseksi; häirintätuli, johon usein joudutaan vastaamaan varoitustulella; ryöstöryitykset, joihin ei saa taipua; tiesulut, jotka pitää purkaa; aseiden tuonti demilitarisoidulle vyöhykkeelle, mikä pitää estää; ja varastettujen YK-ajoneuvojen ja -asujen käyttö valepukuina, jotka pitää takavarikoida.

Jos ja kun tilanteet, joissa suomalaiset joukot joutuvat voimaa käyttämään, ovat tällaisia, alkaa erilaisilla teoreettisilla käsitteillä leikittely tuntua hieman epätarkoituksenmukaiselta. Kun emme kuitenkaan käytännössä pääse jokaisen soturin olkapään takaa tilannekohtaisesti neuvomme antamaan, meidän on pakko ainakin paperilla pyrkiä tekemään rauhanturvajoukkomme toimivaltuudet riittävän selviksi. Nyrkki-sääntönä olisi siis se, ettei suomalainen rauhanturvaaja oma-aloitteisesti lähde hyökkäämään mitään selkkauksen osapuolta vastaan, vaan ainoastaan reagoi muiden tekemiin toimiin. Tähän taas joku viisas saattaa todeta, että hyökkäyshän on tunnetusti paras puolustus.

Puolustusvaliokunta korostaa lausunnossaan "laajennetun rauhanturvaamistoiminnan lopullisen luonteen vaikeaa ennustettavuutta". Olemme siteeranneet puolustusministeriön työryhmän selvitystä vuodelta 93, jossa on todettu, että "laajentuneena rauhanturvatoimintana alkanut operaatio voi muuttua sotilaalliseksi pakottamiseksi. Voimankäytösääntöjen laajentaminen vie rauhanturvaajat helposti konfliktin yhdeksi osapuoleksi". Samalla joudutaan ehkä rauhaanpakottamiseen, mikäli rauhanturvajoukko oikeutetaan esimerkiksi avaamaan tuli kostoksi. Tämäkin puoltaa valiokunnan mielestä sitä, että "joukkojen toimivaltuuksien myös voimankäyttöä koskevalta osaltaan olisi oltava mahdollisim-

man selkeät jo rauhanturvajoukon asettamisvaiheessa”.

Valiokunta yhtyy myös hallituksen esityksen perusteluissa esitettyyn näkemykseen siitä, että käytännössä ns. laajennetussakin rauhanturvaamisessa osapuolten hyväksyntä on olennainen tekijä. Pidämme oikeana myös perustelujen kannanottoa, että voimankäyttöön voidaan turvautua vain poikkeustapauksissa, esimerkiksi osapuolten kontrollin ulkopuolella olevia aseistettuja ryhmiä vastaan.

Edelleen korostamme sitä, että ensisijaisena keinona erilaisten konfliktitilanteiden hallinnassa ovat aina neuvottelu, sovittelu ja suostuttelu. Mikäli nämä eivät auta, on siirryttävä seuraavalle tasolle, joka käsittää siis voimannäytön, show of forces, ja vasta sitten aseellisen voiman käyttö on viimesijainen keino ja edellyttää aina todellista uhkaa tai väkivaltaa rauhanturvajoukkoa tai sen tehtävää kohtaan.

Arvoisa puhemies! Ehkä merkittävin tosiasiallinen laajennus nykyiseen lakiin on se, että voimme jatkossa osallistua sellaisiin YK:n tai Etyjin päätöksiin perustuviin rauhanturvatoimiin, jotka eivät ole näiden järjestöjen johdossa. Puolustusvaliokunta painottaa sitä, että useiden maiden osallistuessa tällaisiin operaatioihin tulee niiden johtosuhteiden olla selkeät. Toteamme kantamme myös, että Suomen olisi syytä edelleen tukea YK:n suorittamaa rauhanturvaamistointia. Osallistumisesta muiden kuin YK:n ja Etyjin suoranaisesti johtamiin rauhanturvaoperaatioihin olisi mielestämme aina annettava eduskunnalle selonteko. Näin olisi siis tällaisten operaatioiden osalta tehtävä riippumatta siitä, minkä asteista voimankäyttöä ne sisältävät.

Muutos, jolla mahdollistettaisiin osallistumisen tiettyjen alueellisten järjestöjen toimeenpanemisiin operaatioihin, on, kuten tiedämme, mitä ajankohtaisiin. Hallituksen tarkoituksena on johdattaa suomalainen rakentaja- ja vartiointiyksikkö Naton johtamaan operaatioon Balkanille jo lähikuukausina. Miehetään ovat jo valmiina. Ainoastaan kalusto ja materiaali yleensäkin puuttuvat. Siihen saattaa kulua aikaa. Aikaa tietysti saa kuluakin, koska Ruotsissa vastaavaa päätöstä ollaan tekemässä erillislailla, jonka käsittelee Ruotsin eduskunnassa on vielä kesken. Viimeisimmän, eilen saamani tiedon mukaan ei ole täysin varmaa, että asia heillä edes ehdittäisiin käsitellä ennen joulua.

Myös Suomessa erillinen, vain Bosnia-operaation vaatimiin muutoksiin keskittyvä rauhanturvavaliokunnan muutos olisi ollut tietysti mahdollinen.

Hallituksen tarkoituksena on lähettää Bosnia-Hertsegovinaan perinteinen rauhanturvajoukko. Uutta on varsinaisesti se, että operaatiota johtaa YK:n sijasta Nato. Periaatteessa olisi siis riittänyt se, että rauhanturvavaliokunnan 1 §:ää olisi muutettu, kenties jopa vain määrääjäksi. Nyt rauhanturvavaliokunta tehdään lukuisia muitakin muutoksia, jotka kaikki jäävät pysyviksi.

Ero Bosniaan nyt mahdollisesti lähetettävän rauhanturvajoukon ja alkusyksystä kaavailun valmiusjoukon välillä on mielestäni merkittävä. Kaikki operaatioon lähetettävät yli 400 miestä ovat saaneet perinteisen rauhanturvakoulutuksen. He kaikki ovat kokeneita sotilaita, jotka ovat ennenkin olleen rauhanturvatehtävissä. Kyseessä olisi siis sama joukko, joka todettiin lähes epäkelvoksi aikaisemmin. Mukana ei ole juuri varusmiespalveluksensa päättäneitä sotilaita, jotka parikymppisinä joko kutsuntojen yhteydessä tai varusmiespalvelun alkuvaiheessa sitoumuksensa tällaisiin tehtäviin antaneina lähtisivät nyt kohti tuntemattomia seikkailuja.

Bosniaan lähetettävä rauhanturvajoukko ei olisi myöskään puolustusvoimiemme osa, kuten valmiusjoukko olisi ollut, vaan erillinen puolustusministeriön alainen yksikkö, joka näin olisi myös parlamentaarisessa kontrollissa. Tämäkin on ihan oikein. Suomen puolustusvoimat ovat hallitusmuodon ja asevelvollisuuslain mukaan tarkoitetut ainoastaan oman maamme puolustamiseen.

Kallista Bosnia-operaatioonkin osallistumisen meille nähtävästi olisi. Kun esimerkiksi Etelä-Libanonissa Unifilin osana toimiva suomalaispataljoona maksaa meille ensi vuonna noin 107 miljoonaa, ovat Bosnia-pataljoonan kulut vähintäänkin kaksinkertaiset. Kun valmiusjoukko olisi sekä hallituksen että eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan kaavailujen mukaan rahoitettu nykyisen suuruudesta puolustusbudjetista, hoidetaan Bosnia-joukon rahoitus lisäbudjetissa.

Silti on ehkä uskallettua väittää, ettei operaatio rasittaisi puolustusbudjettia. Ensiksi, sotilasliitto Natoon kuulumattomat maat rahoittanevat itse omat joukkonsa. Toiseksi, puolustusvoimat luovuttaa joukon käyttöön kalustoaan, jonka kulumisesta se saanee vain osittain korvauksen. Mitä joukkojen koulutukseen tulee, puolustusvaliokunta toteaa lausunnossaan, ettei tehtävien vaatima koulutus saa heikentää maanpuolustuksen resursseja. Valmiusjoukon lähettäminen Bosniaanhan ei todellisuudessa sen vaatiman koulutusajan vuoksi tietysti vielä olisi tullut kyseeseenkään.

Kaikki edellä todettu on tätä tilannetta ajatellen lähinnä teoreettista tarkastelua. Kun valmiusjoukon kouluttamista ja perustamista tiittävästi kuitenkin valmistellaan, on eroavuuksien toteaminen mielestäni kuitenkin paikallaan.

Arvoisa puhemies! Hallitus toteaa esityksensä perusteluissa, että lainmuutos ei merkitse kannanottoa valmiusjoukon muodostamiseen. Osa puolustusvaliokunnan kuulemista asiantuntijoista on kuitenkin katsonut, että jo tässä yhteydessä tehtävät lainmuutokset mahdollistavat valmiusjoukon perustamisen, kouluttamisen ja jopa tehtävään lähettämisen.

Kun emme ole lisäksi saaneet hallituksen virkamiehiltä lain valiokuntakäsittelyn yhteydessä yksiselitteistä vastausta kysymykseemme, mitä muita lainmuutoksia valmiusjoukkojen perustaminen nyt tehtävien muutosten lisäksi edellyttäisi, puolustusvaliokunta on liittänyt lausuntonsa loppuun ponnen: "Puolustusvaliokunta edellyttää, että mikäli hallitus päätyy kriisinhallintajoukkojen muodostamiseen, sitä koskevat päätökset tuodaan eduskunnan käsitelyyn."

Arvoisa puhemies! Lopuksi muutama huomio ulkoasiainvaliokunnan tuoreesta mietinnöstä. On ihan miellyttävää huomata, että nyt myös ulkoasiainvaliokunta tunnustaa, että perinteisiin rauhanturvaamisoperaatioihin on edelleen tarvetta. Tätä mieltähän olivat useat jopa ministeritasoiset asiantuntijat jo selontekokäsittelyn yhteydessä. (Ed. Tuomioja: Ja myös ulkoasiainvaliokunta silloin!) — Aivan oikein, vasta myöhemmin keskustelun yhteydessä. Silloin vallalla ollut poliittinen katsantokanta ei tätä vain julkisesti tahtonut tunnustaa.

Tämä kommenttini ei tarkoita sitä, etten olisi huomannut niitä laajennuksia, joita ulkoasiainvaliokunta rauhanturvatoimintaan esittää. Positiivista on niin ikään se, että ulkoasiainvaliokunta on pyrkinyt sulkemaan ulkopuolelle rauhaanpakottamisen myös muita kuin valtioita vastaan, kuten puolustusvaliokuntakin teki.

Tämän toteaminen itse lakitekstissä on ehdotoman välttämätöntä. Tältä osin ulkoasiainvaliokunta esittää tekemälleen muutokselle myös yhden mielenkiintoisen ja tarpeellisen lisäperustelun viittaamalla hallituksen esityksen pykälämuotoiluun: " - on mahdollista, että rauhaanpakottamista koskevaan operaatioon voidaan ryhtyä myös ilman nimenomaista viittausta lain mainitsemiin YK:n peruskirjan 42 tai 51 artikloihin." Kun näin voidaan tehdä, ei ole mielekästä puhua myöskään pykälässä pelkästään YK:n

peruskirjan nimenomaisiin artikloihin perustuvista pakotetoimista.

Pidän tarpeellisenä myös ulkoasiainvaliokunnan mietintönsä perusteluissa esittämää tulkintaa siitä, mikä on lyhytaikaista koulutusta ulkoilla silloin, kun kyseessä ovat varusmiehet tai -naiset. Kaksi viikkoa, johon valiokunta on päättänyt, riittänee tällaisen opin saamiseen koulutustarkoituksessa. Yhdyn myös ajatukseen siitä, että ulkomaisten sotilasosastojen mahdollista Suomeen tuloa koskeva asia on syytä selvittää säännösten kannalta.

Myös päätöksentekojärjestelmän tarkentamista koskevat ulkoasiainvaliokunnan ehdotukset ovat oikean suuntaisia ja enimmältä osaltaan jopa riittäviä. Tosin ulkoasiainvaliokunta ei ole päättänyt esittämään säännösten ja eduskunnan roolin tarkistamista sellaisen tilanteen varalta, että tilanne operaatiossa eskaloituu nopeasti ilman, että mandaatinantaja on siihen ehtinyt vielä reagoida.

Samoin jos ulkoasiainvaliokunta olisi saattanut loppuun vaatimuksensa siitä, että eduskuntaa on kuultava aina, kun Suomi osallistuu muun kuin YK:n tai Etyjin toimeenpanemaan operaatioon, se olisi kirjannut tämän vaatimuksen myös pykälään. Liekö valiokunnan kantaan vaikuttanut se, ettei puolustusvaliokunta suoranaisesti esittänyt tähän pykälämuotoilua omassa lausunnossaan?

Jotta puheenvuoroni loppu ei tavoistani poiketen menisi pelkäksi ulkoasiainvaliokunnan mietinnön kehumiseksi, totean, että valiokunnan olisi ollut syytä ottaa tiukempi kanta valmiusjoukkoasiaan. Puolustusvaliokunnan lausunnon tapaan olisi erillinen ponsi tästä ollut ehdottomasti paikallaan, kuten edellä jo totesin.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy myöntää heti alkuun, että tämä militarismi-innostus, joka tässä salissa vallitsee eräillä tahoilla, hämmentää. Koetan kuitenkin sen synnyttämän ärtymyksen sijasta kiinnittää huomiota rauhallisesti erääseen merkittävään näkökohtaan, joka tuli edustajien Paasio ja Lamminen äskeisistä puheenvuoroista esiin.

Ed. Paasio totesi, että meillä on tasavertainen velvollisuus osallistua tähän kansainväliseen toimeliaisuuteen. Jos on näin, se sisältää sen, että silloin lähetetään merkittäviä signaaleja kaikilla toimenpiteillä.

Ed. Lammisen puheenvuorosta kävi aivan oi-

kein selville se, mikä on tilanne Ruotsissa, minkälaisilla askelilla edetään ja minkälaista harkintaa käytetään Ruotsin vastaavassa reagoinnissa. Olisi voinut odottaa, että Suomi olisi hyvin tarkoin koordinoinut signaalinsa samanlaisiksi, kuin on Ruotsilla tässä tilanteessa, mutta näinhän ei ole käynyt. Sen sijaan ed. Paasio täällä valiokunnan puheenjohtajana ja tavoilleen uskollisena sanakeikailee tällaisella asialla. (Ed. Paasio: Kuka puhuu?) Sellainen on ed. Paasion tapa suhtautua näihin asioihin. Valitan sitä!

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Haluan kiittää sekä ulkoasiainvaliokunnan että puolustusvaliokunnan puheenjohtajia ja valiokuntia siitä, että tämä lakiesitys on käsitelty ripeästi, asiallisesti ja perusteellisesti.

Molemmat puheenjohtajat viittasivat puheenvuoroissaan rauhaanpakottamiskysymykseen ja siihen, että sitä on haluttu täsmentää hallituksen esityksestä ja tavallaan tiukentaa vielä sitä kantaa, että Suomi ei osallistu rauhaanpakottamistehtäviin. Pidän tätä täsmennystä erittäin hyvänä. Juuri tämä on ollut hallituksen tavoitteena, että selkeästi ilmaistaan se tahto, että ei osallistuta rauhaanpakottamiseen. Tästä asiasta on täällä niin monta kertaa keskusteltu jo aiemminkin muun muassa turvallisuuspoliittisen selonteon käsittelyssä, että on erittäin hyvä, että tämä vielä tässä täsmentyy.

Haluaisin vielä kommentoida ed. Lammisen vaatimuksia valmiusjoukkoasian käsittelystä eduskunnassa. Myös vastalauseessa esitetään, että valmiusjoukkoja koskevaa päätöstä on käsiteltävä täällä. Jos valmiusjoukkojen käyttö, kouluttaminen taikka lähettäminen joihinkin tehtäviin edellyttää uudenlaista lainsäädäntöä, luonnollisesti asia silloin käsitellään eduskunnassa ja lakimuutokset tehdään. Tällä hetkellä ei vain näköpiirissä ole lainmuutostarpeita, mutta asiaa luonnollisesti selvitetään samalla, kun valmistellaan valmiusjoukkojen koulutuskysymystä.

Ed. P a a s i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitän ed. Pulliaista osakseni tulleesta huomiosta, jonka hän jähänä, vähäpuheisena miehenä minulle osoitti.

Ed. Lammisen puheenvuoroon pari huomiota. On todella niin, että tässä varsinaisena juridisena perustana on juuri se, että operoijana voi olla muikin kuin YK tai Etj.

Mutta sitten valmiusjoukkoasiaan, josta ei vastauspuheenvuorossa kannata yrittää käynnistää keskustelua, koska se ei oikeastaan tähän

asiaan kuuluu. Tämä käsite on liikkunut poliittisessa keskustelussa hyvin omituisena, ikään kuin se, että varusmiehiä koulutettaisiin rauhanturvaajiksi, tekisi heistä valmiusjoukon. Valmiusjoukon käsite on tullut siitä, että pitää olla valmius olla paikalla nopeammin. Jotta valmius olisi, pitää kouluttaa paremmin ja harjaannuttaa yhdessä toimintaan. Tästä syystä on puolustushallinnon taholta keksitty, että tulee halvemmaksi kouluttaa varusmiehiä, mutta myös reserviläisiä voidaan kouluttaa, ja se, mihin ei lisää rahaa ole saatavissa, on juuri kouluttaminen. Mutta silloin kun valmiusjoukko tai perinteinen rauhanturvajoukko lähetetään, sehän rahoitetaan aina erikseen, juuri niin kuin Bosnia-operatiokin tullaan todennäköisesti rahoittamaan.

Ed. Pulliaiselle vielä sen verran, että en sanonut "tasavertainen velvollisuus", vaan "meidän velvollisuutemme kansainvälisen yhteisön tasavertaisena jäsenenä", jollainen kuitenkin toki haluamme olla.

Ed. L a m m i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puheenjohtaja Paasiolle totean, että kun valiokunnalle ensimmäisen kerran valmiusjoukkoasiaa kaupattiin, silloin nimenomaan todettiin, että reserviläisten kouluttaminen valmiusjoukkoihin on liian kallista Suomen valtiolle. Paljon halvemmaksi kouluttaminen tulee varusmiehistä; siis reserviläisiä ei kouluteta, vaan koulutetaan varusmiehistä valmiusjoukko reserviin.

Kuten puheenjohtaja Paasio sanoi, valmiusjoukkoasiaa on turha tässä enää avata uudelleen.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Ensin vastaan ed. Lammiselle: Hämmästyttä herätti suuresti ed. Lammisen kommentti siitä, ettei ulkoasiainvaliokunta olisi tunnustanut perinteisen rauhanturvatyön merkitystä. Melko intensiivisesti ulkoasiainvaliokunnan työtä seuranneena ja siihen osallistuneena voin vakuuttaa, että valiokunta korostaa itse asiassa perinteisen rauhanturvatoiminnan sekä merkitystä että suorastaan ihanteellisuutta. Se olisi luontevin muoto hoitaa rauhanturva-asioita. Mutta tietenkin osana yhteistyövaraista turvallisuusjärjestelmää, jota me olemme kansainvälisesti luomassa, on myös tarve uuden tyyppiselle rauhanturvatoiminnalle, joka ei kuitenkaan olisi luonteeltaan sotilaallista puuttumista kyseisen konfliktin kokonaiskulkuun, joksi rauhaanpakottaminen voidaan ymmärtää. Tämä on ilmeisesti koko kes-

kustelun perusydin, kun pohdimme myös rauhanturvalakia. Tämä oli, arvoisa puhemies, vastaus ed. Lammiselle.

Suomea on perustellusti pidetty rauhanturvaamisen suurvaltana. Kaikkiaan yli 32 000 suomalaista on palvellut YK:n rauhanturvatehtävissä vuodesta 1956, jolloin Suomi ensi kerran osallistui rauhanturvatoimintaan Suezin alueella. Itse asiassa joka kymmenes YK:n rauhanturvaaja on ollut suomalainen. Hämmästyttävää kyllä, se on suurin osuus YK:n jäsenvaltojen keskuudessa. Näin voidaan sanoa, että Suomi on olennaisesti vahvistanut Yhdistyneiden kansakuntien toimintakykyä kansainvälisessä kriisinhallinnassa, kuten asia nyt modernisti ilmaistaan.

Kylmän sodan päätyttyä puoli vuosikymmentä sitten rauhanturvatoiminta on laajentunut kansainvälisesti hyvin voimakkaasti sekä määrältään että sisällöltään. Vuoden 1990 jälkeen YK on perustanut enemmän rauhanturvahankkeita kuin aikaisemmin historiansa aikana yhteensä. YK:n pääsihteeri Boutros Boutros Ghali onkin todennut, että YK kärsi 45 vuotta uskottavuuskriisiä. Nyt järjestö kärsii liian suuren uskottavuuden kriisiä. Koskaan aikaisemmin YK:lla ei ole ollut kuutta seitsemää vaikeaa ongelmaa hoidettavana yhtä aikaa. Tällä hetkellä on käynnissä 16 YK:n rauhanturvaoperaatiota.

Olennaista on kuitenkin se, että näiden rauhanturvaoperaatioiden toimintaolosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet. Tämä ei ole ainoastaan YK:n ongelma. Tämä on myös rauhanturvaamiseen osallistuvien jäsenvaltioiden ongelma. Arvoisa puhemies! Juuri siitä syystä ymmärtääkseni meillä on rauhanturvalain muutosesitys käsillä.

Suomalaisessa ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on ollut perinteenä se, että meillä keskeisistä kysymyksistä pyritään rakentamaan yhteisymmärrys. Meillä vallitsee, voisiko sanoa, kansallinen konsensus ulko- ja turvallisuuspolitiikan perustasta. Valitettavasti — ja haluan korostaa: valitettavasti — näyttää nyt siltä, että rauhanturvalain käsittelyn yhteydessä ja jo aikaisemmassa vaiheessa, kun käsiteltiin turvallisuuspoliittista selontekoa, ennen kaikkea keskusta opposition johtavana voimana on alistanut nämä keskeiset asiat, selonteon ja rauhanturvalain, pikku politiikoinnille. Tätä ei enää siinä määrin nähdä keskeisenä kansallisena kysymyksenä, kuin se todellisuudessa luonteeltaan on.

Kun on katsonut sitä keskustelua, miten se on edennyt, niin ensimmäisessä vaiheessa keskustan kanta oli hyvin vahvasti se, että rauhanturvalaisa ei tule olla viittauksia metafyyksiseksi möröksi

nostettuihin valmiusjoukkoihin. Me päädyimme siihen ratkaisuun yhteisymmärryksen nimessä. Tässä laissa ei oteta kantaa ns. valmiusjoukkoihin.

Seuraavana kysymyksenä keskusta, tosin myöskin hallitusrintama, korosti sitä, että suomalaisten ei tule osallistua sellaisiin rauhanturvaoperaatioihin, joihin osaksikaan kuuluu rauhaanpakottamista. Viime kädessä tämä ”osaksikaan kuuluu rauhaanpakottamista” oli opposition puolelta erityisen vahvaksi kynnyskysymykseksi nostettu seikka, ja siihen päädyttiin yhteistuumin. Rauhaanpakottaminen ei sisälly rauhanturvalain toimintaulottuvuuteen. Se on itsenäisesti tässä todettu.

Nyt valitettavasti keskusta on vastalauseensa nostanut proseduurikysymyksen olennaiseksi. Tuntuu siltä, että pyritään hakemaan ikään kuin mitä tahansa kohtaa, jossa voitaisiin tämä yhteisymmärrys kaataa. Kun vielä muistaa sen seikan, että rauhanturvalain lähtökohdat ovat edellisen hallituksen aloitteissa, niin väistämättä tulee pohjalainen vanha sananlasku mieleen. Se ei johdu nykyisen oppositiojohtajan kotipaikasta, että tulee pohjalainen sanonta mieleen, vaan sanonnan sisällöstä: ”Se onkin perusteellisesti väärin päin, sanoi Kankare, kun paitansa kaksi kertaa ympäri käänsi.” Tältä vaikuttaa, arvoisa puhemies, keskustan oppositiopolitiikka tässä yksittäisessä kysymyksessä.

Miksi me tarvitsemme uutta lakia? Mitkä ovat ne osatekijät, jotka ovat johtaneet siihen, että uusi laki on tarpeellinen? Näkemykseni mukaan tässä on kolme olennaista seikkaa, jotka ovat johtaneet siihen, että lakiesitys on tarpeellinen. Kylmän sodan jälkeen kansainvälispoliittinen turvallisuuspoliittinen ympäristö on olennaisesti muuttunut kolmelta osatekijältään.

Viimeisen kuuden vuoden aikana kansainvälisiä konflikteja on laskennallisesti ollut 94. Näistä 94 konfliktista 13 on käyty Ety-järjestön alueella eli Euroopassa ja vain 4 konfliktia näistä 94:stä on perinteisiä, valtioiden välisiä sotia, joissa on ikään kuin valtio vastaan valtio, kansainvälisen järjestelmän yksi sopijapuoli vastaan toinen sopijapuoli.

Nykyiset konfliktit ovat luonteeltaan ennen muuta sisällissodan kaltaisia vastakkainasetteluja, jotka kertovat yhteiskunnan sisäisestä hajoamisesta ja ovat ennen kaikkea äärimmäisen ongelmallisia juuri sen vuoksi, että ne ovat johtaneet koko kansalaisyhteiskunnan tasolla hajaantumiseen. Tällaisissa konfliktitilanteissa on harvemmin selkeästi määriteltyjä osapuolia, ja tämä

tekee vaikeaksi vanhan rauhanturvain soveltamisen, koska perinteisen rauhanturvatoiminnan perusajatuksena on se, että pyritään rauhanturvaoperaatio toteuttamaan kaikkien konfliktin osapuolten myötävaikutuksella. Nyt tämän myötävaikutuksen hakemisen mahdollisuutta ei aina ole.

Itse asiassa, kun katsotaan rauhanturvaoperaatioita, joita on toteutettu esimerkiksi Libanonissa, niitä on toteutettu olosuhteissa, joissa aina ei kaikkien konfliktin osapuolten myötävaikutusta ole ollut mukana perinteisenkään toiminnan osalta. Tältä osin on tarkoituksenmukaista, että laki seuraa aikaansa.

Toinen olennainen muutos, mikä kansainvälisessä järjestelmässä on tapahtunut, on sekin seurausta kylmän sodan vastakkainasettelun, dipolaarisen järjestelmän, purkautumisesta. Se on se, että rauhanturvaaminen ei enää ole toiminnallisella tasolla YK:n tai Etyjin yksinoikeutena. Meillä on muita operaattoreita, kuten täällä ed. Paasio puheenvuorossaan toi esille, jotka ovat rauhanturvaamistoiminnoissa mukana. Nämä muut operaattorit saattavat olla itse asiassa nimiltään tai organisaatioiltaan perinteisiä kylmän sodan aikana syntyneitä instituutioita, mutta niiden toiminnan sisältö ainakin on muuttunut ja saattaa olla, että itse järjestöjenkin mandaatin muutos olennaisesti on tullut vastaan.

Otetaanpa yksi järjestö, Nato, esille. Pääministeri ja tasavallan presidentti ovat tänään tavanneet Espanjan pääministerin Gonzalezin vierailulla täällä Suomessa. On mielenkiintoinen yksityiskohta, että Naton uudeksi pääsihteeriksi on valittu Espanjan entinen ulkoministeri Javier Solana, ja hänen taustansa on sikäli mielenkiintoinen, että häntä voidaan kutsua pasifistiksi taustaltaan. Nyt hän on sotilasliitto Naton pääsihteeriksi valittu henkilö. Tämä on tietysti yksityiskohta, mutta kuvaa myös tällaisen instituution kuin Naton luonteesta tapahtuvaa mahdollista muutosta. Totean vain tässä muodossa: Järjestötkin muuttavat muotoaan, ja se meidän on syytä rekisteröidä.

Olennaisinta kuitenkin uudessa rauhanturvallakiesityksessä on se, että Suomi ei osallistu rauhanturvaamiseen muuten kuin YK:n ja Etyjin päätöksin eli mandaatti tulee viime kädessä YK:lta ja Etyjiltä, mutta toimeenpanijana saat- taan olla jokin muu järjestö.

Kolmas olennainen muutos kansainvälisessä toimintaympäristössä on se, että rauhanturvaaminen ei enää ole luonteeltaan vain vihollisvaltioiden tekemien tulitaukosopimusten valvontaa

ja osapuolten erillään pitämistä, kuten se perinteisesti on ollut. Olennaisemmiksi ovat tulleet väestön suojaaminen, avustuskuljetusten turvaaminen sekä erilaiset evakuointi- ja pelastustoimet, joiden toteuttamiseksi on tilannekohtaisesti jouduttu käyttämään myöskin sotilaallista voimaa. Operaatioihin on myös liitetty kasvavassa määrin siviilitehtäviä, kuten tiedämme hyvin: vaalien valvontaa, ihmisoikeuksien seurainta, hallinnon pystyttämistä ja humanitaarisia avustustehtäviä.

Perinteisen rauhanturvatoiminnan osalta nyt en mene niihin määrityksiin, jotka ed. Paasio täällä luki ja jotka on ulkoasiainvaliokunnan toimesta saatettu lain perusteluosaan. Perinteinen rauhanturvatoiminta on perustunut konfliktin osapuolten suostumukseen, kuten hyvin tiedämme. Joukot ovat olleet puolueettomia ja käyttäneet voimaa vain itsepuolustukseen, mutta ydin on ollut siinä, jos sen sanontana sanoo, että "älä tee mitään, seiso vain siellä". Se on ollut YK-sotilaiden ja rauhanturvaajien päiväkäsky.

Nyt tilanne on toinen ja päiväkäskyksi on pikemminkin tullut kehoitus: "Älä vain seiso siellä, tee jotakin!" On alettu puhua laajennetusta rauhanturvatoiminnasta. Tällöin, kuten todettu, saattaa puuttua joidenkin osapuolten suostumus, mutta olennaista on, että voiman käyttö on tilannekohtaisesti reaktiivista ja muodostaa osan — ja tämä on olennaista — laajempaa humanitaarista operaatiota tai rauhansopimuksen täytäntöönpanoa, kuten nyt esimerkiksi Bosnian operaatio, joka on käynnistymässä.

Olennaista rauhanturvallaissa on myöskin se, että tässä ei oteta nyt kantaa konkreettisiin operaatioihin sinänsä. Siitä tehdään aina erikseen päätökset, ja tässä ainoastaan luodaan edellytykset. Kuten ed. Paasio puheenvuorossaan selvästi toi esille, jos joudutaan käyttämään laajennetun rauhanturvan käsitettä määriteltäessä rauhanturvayksikön mandaattia, silloin eduskuntaa on kuunneltava selonteon muodossa. Se on minusta hyvin olennainen ja merkittävä lisätekijä, joka tähän lakiin on tullut.

Arvoisa puhemies! Minulla olisi vielä yksi teesi tuoda lopuksi. Aikoinaan on todettu, että Kartago on hävitettävä. Nyt olisi rakennettava sitä Karthagoa. Se liittyy siihen, että rauhanturvatoiminnassa on liaksi korostettu tässä suomalaisessa keskustelussa sotilaallista puolta. Kuitenkin todellisuudessa rauhanturvatoiminnassa tarvitaan mitä suurimmassa määrin myös siviilivalmiuksia. Tältä osin soisi, kun meillä on rauhanturvaki käsitellyssä tällä hetkellä, että hallitus

myöskin pikimmiten valmistelisi lainsäädäntöä siihen, että meillä olisi paremmat valmiudet antaa myöskin siviiliapua, on sitten kysymys tavaravaruudesta tai siviilivalmiuksista henkilöavun osalta. Soisin, että myös tähän kiinnitettäisiin huomiota.

Ed. Penttilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puuttuisin ed. Kiljusen esille otamaan määrittelykysymyksen. On totta, että ulkoasiainvaliokunta teki tässä määrittelyssä hyvää työtä, mutta sitten on vähän kummallista, että valiokunta toteaa, että perinteisestä rauhanturvaamisesta ei ole tarkkaa määritelmää, on ainoastaan tulkinta, joka syntyy perinteestä. Sen sijaan, että valiokunta olisi tarjonnut omaa määritelmäänsä lakitekstiin, se tarjoaa tämän tavanomaisen itsepuolustuksen tilalle perinteistä rauhanturvaamista, elikkä tarjotaan sellaista määritelmää, josta ei ole selkeää tulkintaa. Tämä mielestäni on tässä erittäin hyvässä työssä, jota ulkoasiainvaliokunta on tehnyt, ainoa sellainen asia, jota olisi voinut vielä tarkentaa.

Ed. Isohookana - Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiljunen analysoi keskustan kantoja tavalla, johon on pakko tässä yhteydessä puuttua. Hän totesi muuten aivan oikein keskustan kannoista, paitsi päätöksentekomenettelyssä te, ed. Kiljunen, unohtitte yhden oleellisen asian: Tämän lain lähetekeskustelussa meidän puoleltamme juuri 2 §, joka koskettaa päätöksentekomenettelyä, asetettiin ongelmalliseksi ja totesimme, että varmasti tämän pykälän kohdalla on muuttamistarvetta, mikä on sittemmin käynyt valiokuntakäsittelyssä myös ilmi.

Minusta, ed. Kiljunen, te ette voi moittia keskustaa tässä suhteessa, koska me olemme täysin johdonmukaisesti ja loogisesti edenneet.

Ed. M. Pohjola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Kiljunen käytti erinomaisen puheenvuoron. Hän kuitenkin sivuutti erään oleellisen kysymyksen, johon kuulisimme mielelläni hänen vastauksensa.

Nimittäin tässä lakiehdotuksessa ei oteta kantaa ulkomaisten sotilasosastojen mahdolliseen osallistumiseen rauhanturvaamisharjoituksiin Suomessa, sitä vastoin kyllä suomalaisten osallistumiseen muualla. Nämä säännökset, jotka on puutteellisesti säännelty ja sisältyvät asetukseen Suomen aluevalvonnasta, ovat tällä hetkellä täysin riittämättömät. Mielelläni kuulisinkin, mitä

mieltä hän on tästä mielestäni aika oleellisesta kysymyksestä, jolla on myöskin poliittista ulottuvuutta.

Toinen varapuhemies: Vastauspuheenvuoron täytyy sisältää eduskunnan työjärjestyksen mukaan oikaisu taikka kommentti. Ne eivät ole kysymyspuheenvuoroja.

Ed. Saari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiljunen tuntui olevan puheenvuorossaan kiusaantunut keskustan mietintöön liittyvästä vastalauseesta. Hän totesi, että käsitteilyssä oleva rauhanturvalaki on kansallisen yhteisymmärryksen asia ja että keskusta nyt tehtyään vastalauseen on tehnyt siitä politikoinnin välineen.

Ed. Kiljunen, myös keskustassa me olemme sitä mieltä, että nämä asiat ovat kansallisen yhteisymmärryksen asioita, mutta me olemme tottuneet siihen, että sellaisissa asioissa jo valmisteluvaiheessa myöskin opposition ääntä kuullaan, myös oppositio otetaan mukaan. Tässä tapauksessa hallitus täysin ohitti opposition valmisteluvaiheessa, ja se toki antaa meille oikeuden ja mahdollisuuden, siltä osin kuin me olemme eri mieltä, tehdä vastalauseen.

Palautan vielä mieliin sen, mitä ed. Isohookana - Asunmaa edellä totesi, että me edelleen, kuten lähetekeskustelussa, olemme valmiit tämän asian ytimen eli 1 §:n hyväksymään sellaisenaan, mutta nämä meidän duubiomme kohdistuvat todella pääsääntöisesti 2 §:ään, jonka totesimme ongelmalliseksi jo lähetekeskusteluvaiheessa.

Puolustusministeri Taina: Arvoisa puhemies! Ed. Pohjola otti esiin kysymyksen säädösmuutoksista siinä tapauksessa, että Suomessa järjestettäisiin rauhanturvaharjoitus. Tällaisia harjoituksiahan suunnitellaan pfp-yhteistyön puitteissa. Tämä kysymys oli esillä myös ulkoasiainvaliokunnassa. Siellä totesin ja totean tässäkin, että on tärkeää, että me selvitämme, tarvitaanko säädösmuutoksia näitä harjoituksia varten. On tietenkin uusi tilanne tämä yhteistyömuoto, jossa pfp:n puitteissa olemme, ja siitä syystä on tarkasteltava säädösmuutostarpeita.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei voi kiistää sitä, että ed. Kiljunen on näissä asioissa todellinen asiantuntija. Kiinnitän kuitenkin huomiota hänen äskeisessä puheenvuorossaan siihen kehuvaan osaan,

jossa hän tähdensi sitä, että Suomi on ollut rauhanturvaamisen suurvalta. Mutta hän jätti kokonaan sen arvioimisen ulkopuolelle, että nyt kun tehdään tämän laatuinen uusi avaus, johonka, niin kuin hän aivan oikein totesi, liittyy vielä uudet operaattorit, ilmiöt, niin merkitseekö se itse asiassa sitä, että Suomi siirtyy sellaiselle alueelle, jolla se menettää tämän äsken hänen kehumansa suurvalta-aseman eräissä hyvin merkittävissä asioissa. Eikö silloin olisi juuri pitänyt päätyä siihen tulokseen, että haluaa säilyttää asemansa siinä, minkä osaa, siinä, mikä sopii Suomen ulkopoliittiseen linjaan ja geopoliittiseen asemaan ylipäättään? Jos hänen puheenvuoronsa sisältyi sellainen väite, että sillä ei ole enää tilausta maapallolla, ihmettelen suuresti hänen asiantuntemustaan näissä asioissa.

Ed. K a n k a a n n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiljunen totesi, että tämän lain käsittelyn yhteydessä ei oteta kantaa konkreettisiin operaatioihin, vaan niistä päätetään erikseen selonteon muodossa eduskunnassa. Tämä tietysti muodollisesti on juuri näin. Mutta kyllä, ed. Kiljunen, eduskunta tänään ja ensi tiistaina joko antaa oikeuden tai ei anna oikeutta voiman käytölle rauhanturvamiskysymyksissä. Päätös, joka täällä tehdään, on erittäin vakava omantunnon kysymys tavatoman monelle siitä syystä, että tämä antaa kasvavat valtuudet väkivaltakoneiston käyttämiselle. Eli voi olla niin, että tämän päätöksen jälkeen suomalaisistakin muodostuva palkka-armeija taistelee Balkanilla jonakin päivänä, jos vähän sallitaan kärjistystä.

Ed. Kiljusen tapasin ensimmäisen kerran elämässäni muistaakseni Keniassa Kakamegassa ja kehitysyhteistyön merkeissä. Kun hän tuli eduskuntaan, ajattelin, että täällähän saadaan kehitysyhteistyön voimakas puolestapuhuja. Mutta valitettavasti näin ei ole tapahtunut. Nyt meidän varamme menevät tällä politiikalla aseiden kalisteluun maailmalla ja kehitysyhteistyövaroja entistään leikataan.

Ed. K a n e r v a (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ajattelin vain todeta, että tämän asian osalta on käsitykseni mukaan ulkopoliittikan parhaita perinteitä noudatettu sillä tavoin, että jo edellisen hallituksen aikana aloitettu työ toteutettiin tavalla, jossa silloinen oppositio otettiin nuukimman mukaan huomioon esittämään näkökantojaan tämän lähtökohdista ja tavoitteista, toimintamuodoista. Nyt kun asia on ollut

eduskunnan arvioitavana täällä, haluan myös objektiivisuuden nimissä sanoa, että ulkoasiainvaliokunnassa tapahtunut työskentely on ollut mielestäni poikkeuksellisen hyvää siltäkin osin, että on tosiasiaa pyritty asialliseen kompromissiin eri hallitusryhmien ja opposition näkökantojen välillä ja pyritty fiilaamaan muoto, joka tässä suhteessa ottaisi kaikki eduskunnassa olevat näkökannat mahdollisimman maksimaalisesti huomioon, ja on onnistuttu kaiken lisäksi tässä hyvin.

Sen lisäksi haluan ed. M. Pohjolalle sanoa, että ulkoasiainvaliokunta ottaa mainitsemaanne kysymyksen kantaa sivulla 7 todeten: ” - sotilasosastojen mahdollinen osallistuminen rauhanturvaamisharjoituksiin Suomessa nostaa esiin kysymyksen - - tarpeesta säätää nykyistä tarkemmin ulkomaisten sotilasosastojen Suomen tulosta”, joka nyt määrätään asetuksessa Suomen aluevalvonnasta. Valiokunta pitää tältä osin tärkeänä sitä, että tämä selvitetäisiin, sillä nykyinen sääntelymuoto ei ole riittävä ajatellen tähän asiaan liittyvää poliittista harkintaa. Kyllä ulkoasiainvaliokunta on tämän asian käsitellyt.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En tiedä, kuinka monta minuuttia minulla on aikaa vastata. Tässä oli monta kysymystä. Onko se se kaksi minuuttia? Onneksi ed. Kanervan puheenvuoro helpotti minua suuresti. Kaksi asiaa hän toi jo esille ja vastasi minun puolestani.

Ensinnäkin ulkopoliittikan parhaita perinteitä on noudatettu ainakin siinä, että neuvotteluyhteyttä oppositioon on haluttu ylläpitää. Se, että konsensuksen löytäminen ei onnistunut, kuten totesin puheenvuorossani, johtui todennäköisesti enemmän ja ilmeisemmin oppositiosta kuin hallituksen tahdosta.

Myös ed. Kanerva viittasi ulkoasiainvaliokunnan tekstiin, jossa tuodaan esille vieraiden koulutettavien yksiköiden mahdollinen läsnäolo Suomessa ja sen edellyttämät asetusmuutokset. Sitä haluttiin korostaa tässä hyvin selkeästi. Minä pidin ed. M. Pohjolan asian esille nostamista myös hyvin tähdellisenä ja tärkeänä.

Ed. Penttilä pohdiskeli määrittelykysymyksiä ja kummasteli sitä, miksi perinteistä rauhanturvatoimintaa ei ole ikään kuin määritelty kansainvälisesti. Kysymys on ennen kaikkea YK:n peruskirjasta, jossa rauhanturvan käsitettä ei ole ollenkaan olemassa. Se on elävän elämän käytännön kautta syntynyt toimintamuoto, ja nyt me joudumme sitä tietysti lainsäädäntöteitse

täällä päässä miettimään, kun pohdimme erityyppisten operaatioiden sisältöä ja luonnetta ja myös osallistumismahdollisuuksiamme siinä.

Ed. Pulliainen viittasi siihen, että Suomi on mahdollisesti menettämässä suurvalta-asemansa. Minäkin totesin, että onkin menettänyt. Se johtuu valitettavasti sekä siitä, että Suomi on joutunut vähentämään panostaan rauhanturvatoiminnassa, että myös siitä, että kansainvälinen rauhanturvatyö sinänsäkin on laajentunut ja muut valtiot onneksi ovat myös tulleet mukaan.

Ed. Kankaanniemi, nyt emme puhu kehitysyhteistyöstä. Tulee sekin aika, että otan toivon mukaan ja saman suuntaisesti kantaa kehitysyhteistyön puolesta kuin ed. Kankaanniemi. Hän viittasi myös siihen, että tämän päätöksen pohjalta taistellaan Balkanilla. Tämä päätös, minkä me nyt teemme, ei vie yhtään suomalaista sotilas-ta Balkanille.

Ed. Aho (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Liittyen ed. Kanervan äskeiseen puheenvuoroon haluaisin aivan lyhyesti palauttaa mieleen, miten edellinen hallitus on osallistunut turvallisuuspoliittisen selonteon ja sen seurauksena nyt eduskunnalle tulleen rauhanturvaamislain muutoksen valmistelun.

Tuo työ todella käynnistettiin edellisen hallituksen aikana siten, että kaikki eduskunnassa edustettuina olleet poliittiset puolueet olivat siinä mukana. Työtä oli tarkoitus tällä menetillä myös jatkaa vaalien jälkeen, mutta sen jälkeen yhteydenpito hallituksen ja opposition välillä loppui. Keskustan suuntaan ei ole ainakaan minun tietojeni mukaan minkäänlaista yhteyttä hallituksen puolelta pidetty, ei ole liioin pidetty asian eduskuntakäsittelyn aikana. Kaikki yhteydenpito on tapahtunut valiokunnan sisällä. Minä haluan yhtyä niihin käsityksiin, että valiokunnan sisällä käsitelimme tätä asiallisesti ja hyvin, mutta hallituksella ei ole ollut mitään tekemistä tällaisen yhteydenpidon kanssa. Se ei ole millään tavalla ollut kiinnostunut yhteistyöstä opposition kanssa.

Ed. Tiilikainen: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä nykyisen rauhanturvalain muuttamiseksi on kysymys lähinnä kolmesta asiasta: Rajoitetun aseellisen voiman käyttäminen entisen pelkän itsepuolustuksen sijaan myös humanitaarisen avun mahdollistamiseksi ja siviiliväestön suojaamiseksi. Lisäksi ei enää vaadita kaikkien osapuolten suostumusta osallistumiseen rauhanturvatoimintaan, kuten perinteisessä

rauhanturvatoiminnassa, ja näin ollen ei toiminta kaikkia osapuolia kohtaan ole puolueetonta. Kuitenkin esityksessä rajataan suostumus kosemaan valtioita, mutta ei valtioiden sisäisiä erillisiä aseellisia ryhmittymiä.

Tarve rauhanturvallain muuttamiseen on syntynyt YK:n rauhanturvatoiminnan muuttuneesta roolista. Päätös operaatiosta tehdään, kuten ennenkin, YK:n tai Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön päätöksellä. Sen sijaan toimeenpano voidaan tehdä YK:n lisäksi myös Naton tai mahdollisesti Länsi-Euroopan unionin toimesta. Tähän on syynä myös se, että YK:lla ei sinänsä ole nykyiseen rauhanturvatoimintaan voimaa, jota se voisi käyttää. Osapuolten suostumusta ei tarvita laajennetussa rauhanturvatoiminnassa.

Yksiköt ovat myös muuttuneet aikaisemmasta YK:n rauhanturvatoiminnasta. Aikaisemmin yksiköt ovat olleet omassa tehtävässään puhtaasti kansallisia eivätkä käsittäneet laajempia operatiivisia, yhteisessä kansainvälisessä johdossa olevia yksiköitä. Nyt johdossa on monikansallinen Nato tai Länsi-Euroopan unioni, pääasiassa Nato. Länsi-Euroopan unionilla toistaiseksi ei tällaista voimaa ole. YK:lla ei myöskään aikaisemmassa rauhanturvatehtävässään ole ollut laajempiin operaatioihin kykenevää johtamisvoimaa. Laissa ei puhuta johtamisesta eikä varsinaisesti koulutuksesta mitään.

Tarkastelen hieman sotilaallisesti, mitä laajennettu rauhanturvatoiminta merkitsee.

Ensinnäkin, kun tehtävän antaa YK tai Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö, kuten aikaisemmassakin rauhanturvatoiminnassa, kyseessä on maailman laajuisesti ja Euroopan laajuisesti hyväksytty järjestö, joka määrittelee sen, että kollektiivisesti osallistutaan rauhanturvatoimintaan, jolloin Suomi ei itse ole valokiilassa, kuten ei mikään muukaan maa, niin että se yksin ryhtyisi parantamaan maailmaa tai sanelemaan toisille, miten rauhassa eletään.

Paljon keskustelua ja ristiriitaisia tunteita ovat herättäneet asian ympärillä tehdyt määrittelyt. Puhutaan perinteisestä rauhanturvaamisesta, puhutaan laajennetusta rauhanturvaamisesta, puhutaan rauhaanpakottamisesta. Hyvin usein ne mielletään eri tavalla. Puolustusvaliokunnassa, kun asiantuntijoita kuultiin, tuli eräiden kohdalta aika selkeästi asiantuntijoilta esiin, mitä näillä tarkoitetaan. Perinteisessä rauhanturvaamisessa jos lähdetään aseellisen voimankäytön kannalta, se rajoittuu pelkästään itsepuolustukseen ja on reaktiivista. Laajennetussa rauhan-

turvaamisessa itsepuolustuksen lisäksi tulee myös tehtävään, humanitaariseen avunantoon tai siviiliväestön suojaamistehtävään, liittyvä aseenkäyttö, joka on myös reaktiivista. Rauhankäytössä on kysymys aktiivisesta aseenkäytöstä.

Mitä ymmärrän sotilaana reaktiivisen ja aktiivisen aseenkäytön erona? Reaktiivisessa aseenkäytössä ei pyritä vastapuolen, hyökkääjän, eliminointiin, vaan siihen, että se ei tuhoa meitä tai sitä, mitä me suojaamme, pidetään hyökkääjä ulkopuolella. Aktiivisessa aseenkäytössä pyritään aktiivisesti myös kokonaan lyömään ja eliminointiin vastapuoli. Humanitaarisessa avussa tai sen mahdollistamisessa on usein myös tästä kysymys. Minkä vuoksi se on tärkeää? Puhutaan, että tulee sinkkiarkuissa meidän miehiämme kotiin. Perinteisin rauhanturvatoimin ei kuitenkaan pystytä suojaamaan siviiliväestöä muuten kuin katseella. Kun sitä saatetaan tappaa kymmenittäin, sadoittain vieressä, siihen ei voida mitenkään puuttua. Nämä ruumiit haudataan ilman arkkuja maansiirtokoneilla.

Mistä on sotilaalliselta kannalta myös kysymys, on voimasuhteet. Perinteisessä rauhanturvaamisessa rauhanturvaaja on voimasuhteissa aina altavastaajana. Normaali sotilaskomentaja, oli hän valtion asevoimissa taikka muissa, katsoo jo organisaatiosta, minkälainen varustus, aseistus ja joukko on kyseessä, ja reagoi sen mukaan myös omissa aikeissaan ja suunnitelmissaan, miten ne toteuttaa. Jos joukolla ei ole muuta kuin käsiaseet itsensä puolustamiseen, se ei voi ehdottaa, että sellainen sotilasryhmä, joka ei kunnioita kansainvälisiä lakeja, tarpeen vaatiessa kunnioitaisi myöskään YK:n väreissä heikosti varustautunutta joukkoa, oli se kuinka pyyteettömästi tahansa liikkeellä. Jos sen sijaan tällä joukolla on tehtävänä myöskin humanitaarisen avun taikka siviiliväestön suojaaminen ja siihen liittyvä varustus ja voima, se jo pelkästään olemassaolollaan pystyy estämään hyvin useat hyökkäykset. Viime kädessä se myös voi demonstroida, ilman että vielä vahingoittaa ketään, näyttää, että voimaa on.

Tilanne on vähän samanlainen, jos ottaa vertauksen arkielämästä, kuin keskiyön jälkeen jollakin nakkikioskilla, jolla aina kähistään. Jos sinne menee joku pieni mies ja yrittää estää, se saa ensimmäisenä nenäänsä siellä. Mutta jos sinne menee joku iso, ronski, tunnettu nyrkkeilijä esimerkiksi, tilanne rauhoittuu välittömästi. Hänen ei tarvitse edes nostaa käsiään, kun tilanne rauhoittuu. Tilanne on myös tässä sama.

Rauhanturvalaki ei mainitse koulutuksesta ja johtamisesta mitään. Suomi on liittynyt mukaan Naton partnership for peace -ohjelmaan. Ohjelman tarkoituksena on uuden YK:n rauhanturvaamistoiminnan mukaan harjoitella yhdessä näitä asioita ja kouluttaa. Se on kansainvälisen operaation johtamisessa ensiarvoisen tärkeää. Ilman että harjoitellaan yhdessä näiden joukkojen johtamista, ilman että monikansalliset joukot voisivat harjoitella yhdessä ilman menemistä paikan päälle harjoittelemaan, ei tällainen operaatio voi onnistua. Siinä mielessä nykyinen osallistumisemme tähän toimintaan on myös suotavaa.

Sotilaalliselta kannalta on tietysti tärkeää myös ajoitus. Jos lähdetään ennalta ehkäisevässä mielessä laajennettuun rauhanturvatoimintaan, silloin voimankäyttö voi hyvin nopeasti kasvaa jyrkästi ja ollaan hyvin nopeasti myös siinä tilanteessa, että ollaan sodan jaloissa rauhanpakotajan mukana. Sinne pitää, niin kuin tässä tilanteessakin, joka nyt on tulossa esiin Bosniassa, mennä vasta sen jälkeen, kun on saatu aikaan aselepo taikka jonkin asteinen rauha. Silloin laajennetulla rauhanturvatoiminnalla on onnistumisen edellytykset.

Aiemmissa YK-operaatioissa, varsinkin Somaliassa, on sattunut, että YK-joukko on kohdistanut aseensa siviiliväestöä vastaan. Tämä puoltaa asiaan hyvin koulutettua joukkoa, joka on kiinteästi koottu ja varustettu sekä tietää tehtävänsä. Joukolla pitää olla hyvin määrätietoinen johto, ja joukon pitää olla hyvin kurinalainen. Tätä suomalainen YK-joukko on ollut aina, suomalainen sotilas on ollut aina. En usko, että suomalainen YK-joukko, oli se sitten perinteisessä tai laajennetussa rauhanturvatoiminnassa, syyllistyy samanlaiseen hätäkohtuun toimintaan, joka paitsi pahentaisi Suomen mainetta saattaisi myös eskaloida tilannetta.

Laajennetun rauhanturvatoiminnan päämääränä, kuten muunkin rauhanturvatoiminnan, ovat vakiintuneet olot ja demokratia. Laajennettu rauhanturvatoiminta antaa mahdollisuuden pyrkiä paremmin kuin nykyinen perinteinen rauhanturvatoiminta tähän tavoitteeseen. Sen onnistuessa kyseessä on asteittain vähenevä voimankäyttö. Siitä palataan aikanaan perinteiseen rauhanturvatoimintaan, joka on joko aseellista tai aseetonta tarkkailua, ja edelleen, jos demokraattiset olot kehittyvät, valtion tai yhteisön omien asevoimien hallitsemaan ulkoiseen turvallisuuteen ja poliisivoimien hallitsemaan sisäiseen turvallisuuteen.

Arvoisa puhemies! Menettelyn puolesta Suomen osallistumisessa yhdyen ulkoasiainvaliokunnan mietintöön ja puolustusvaliokunnan lausuntoon: Kun laajennettuun rauhanturvatoimintaan joukkoja lähetetään tehtäväänsä humanitaarisen avun puolustaminen tai siviiliväestön suojaaminen ja valtuutenaan rajoitettu aseenkäyttö myös muuhun kuin itsepuolustukseen, asia tuodaan eduskunnan käsittelyyn. Katson, että Suomen on oman uskottavuutensa vuoksi syytä osallistua edelleenkin rauhanturvatoimintaan sen nykyisessä, jo vakiintuneessa muodossa, jota nykyinen laki ei kaikilta osin mahdollista.

Ed. Pykäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Tiilikaiselle todeta, että perinteisessä rauhanturvatoiminnassakin on lähdetty siitä, että voimaa on, jota näyttää, ettei tarvitse aseita käyttää, vaan yritetään hoitaa hommat neuvottelulla, sovittelulla ja suostuttelulla.

Ed. H. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ymmärsin ed. Tiilikaisen puheesta hänen sanomansa sillä tavalla, että joukot menevät harjoittelemaan kriisialueelle. Minulla on ollut ja on sellainen käsitys, että tilanteen ollessa päällä ei enää ole aikaa harjoitteluun. Silloin on tosi kysymyksessä.

Ed. Tiilikainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Pykäläiselle sanoisin, että nykyisessä perinteisessä rauhanturvatoiminnassa joukoilla on lähinnä käsiaseet. Kevyt konekivääri ja kevyt kranaatinheitin ovat ne aseet, joilla ne on varustettu, ja Pasi-kuljetusvaunut. Tämä ei kuitenkaan mahdollista voimannäyttöä tai demonstrointia raskaampaa aseistusta vastaan, jos tulee panssarivaunu, suorasuuntaukseen kykenevän tykistön vastustamisesta puhumattakaan. Ei siis pidä paikkaansa, että perinteisen rauhanturvaamisen aseistus olisi sellainen, että sillä pystyttäisiin todella itse puolustamaan.

Jälkimmäiseen kysymykseen: En suinkaan sanonut, että mennään harjoittelemaan tällaiselle alueelle. Perinteisessä rauhanturvatoiminnassa, kun sinne miehet lähetetään, heidän harjoittelunsa tapahtuu juuri paikan päällä kansainvälisessä ympäristössä hyvin suurelta osin. Partnership for peace -koulutusohjelma sisältää näiden joukkojen johtamisen ja toiminnan harjoittelun rauhan ajan olosuhteissa muualla jo ennakkoon, vakiintuneilla joukoilla.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! Keskustelun aluksi on syytä todeta, että tässä Bosnian tilanteen vaiheessa, missä nyt elämme, on etualalle noussut voimankäyttö ja monessa tapauksessa uhoamisen kaltainen voimankäyttö. On ollut yllättävää havaita, että myös suomalaisessa keskustelussa on esiintynyt viime päivinä enemmän haukkoja kuin aikoihin. On syytä huomauttaa, että rauhan rikkoutuminen pitäisi pysyä ennalta ehkäisemään ja että demokratian edistäminen, ihmisoikeuksien edistäminen, vähemmistöoikeuksien edistäminen ovat aina etusijalla rauhanturvaamistoiminnassa ja kriisien ennalta ehkäisemisessä.

Sitten muutama sana esillä olevasta asiasta.

Ensinnäkin haluan todeta, että asian eduskuntakäsittely ulkoasiainvaliokunnassa on sujunut asianmukaisesti. Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja on työskentelyssä ottanut huomioon myös opposition näkemykset, ja niin kuin täällä aikaisemmin on todettu, tästä johtuen käsittely on ollut rakentavaa.

Mitä tulee tämän hallituksen esityksen aikaisempiin valmisteluvaiheisiin, tilanne ei ole ollut aivan yhtä hyvä. Keskusta ilmoitti siinä vaiheessa, kun täällä edellisen kerran käsiteltiin turvallisuuspoliittista selontekoa, että olemme valmiita nopeassa tahdissa käsittelemään rauhanturvalain muutoksen siltä osin, kuin se on välttämätöntä Bosnian operaatioon osallistumisen mahdollistamiseksi. Asiantuntijalausunnoista on käynyt ilmi, että tässä suhteessa ainoa välttämättä muutettava pykälä olisi ollut rauhanturvalain 1 §, jossa tulisi ja tulee määrittää se, että operaatiot voidaan toteuttaa jonkin muun kuin YK:n tai Etyjin toimesta ja tässä tapauksessa Naton toimesta. Tämän lupauksemme olemme pyrkineet omalta puoleltamme lunastamaan, mutta olimme kyllä pettyneitä siihen, että hallitus toi rauhanturvalain kokonaisuudistuksen eduskuntaan eikä tyytynyt vain niihin kohtiin, jotka olisivat olleet välttämättömiä Bosnian operaatioon osallistumisen mahdollistamiseksi.

Me teimme valiokunnassa aivan käsittelyn alkuvaiheessa ehdotuksen siitä, että Bosnian operaatioon osallistumisesta päätettäisiin erillisellä lailla. Valiokunnan puheenjohtaja teki alustavia tunnusteluja siitä, olisiko hallituksen puolella valmiutta tähän menettelyyn. Tällaista valmiutta

hallituksen puolelta ei löytynyt, ja niinpä sitten hallitusryhmien edustajien enemmistöllä ryhdyttiin käsittelemään asiaa hallituksen esityksen pohjalta.

Muutama sana tämän lain ongelmakohdista.

Niin kuin on todettu, laissa lähdetään siitä, että toisin kuin aikaisemmin Suomi voi osallistua myös sellaiseen operaatioon, jonka toimeenpanijana YK:n tai Etyjin antamalla mandaatilla on joku muu kuin mainitut järjestöt eli tässä tapauksessa Nato, ja esityksessä mainitaan myös Weu. Tämä ei ole täysin ongelmaton asia. On sotilaallisesti liittoutumattoman maan kannalta problemaattista osallistua operaatioihin sotilasliiton alaisuudessa, vaikkakin kysymyksessä on rauhanturvaoperaatio. Me lähdemme siitä, että tämä on poikkeus normaalista käytännöstä, ja olemme vastalauseessamme edellyttäneet, että jos tällainen tulee kysymykseen, olisi asia joka kerta erikseen käsiteltävä eduskunnassa hallituksen selonteon muodossa. Myös hallitusryhmät kannanotossaan lähentyivät tätä käsitystä, mutta eivät halunneet hyväksyä keskustan ehdottamaa ehdotonta edellytystä asian tuomiseksi joka kerta erikseen selontekokäsittelyyn eduskuntaan. Me todella katsomme, että nimenomaan ulkopoliittikan näkökulmasta tämä menettely olisi aina välttämätön.

Myös tulevan Bosnian operaation osalta tähän liittyy monia ongelmia. Vielä emme tiedä, minkälaisien tunnusten alla mahdollisesti suomalaiset joukot tulisivat esiintymään Bosnian operaatioissa. Todennäköisesti eivät ainakaan YK:n sinibaretien alla tai YK:n valkoisten ajoneuvojen kanssa vaan jotenkin muuten. On mahdotonta kuvitella, että suomalaiset rauhanturvaajat esiintyisivät Naton lipun alla. Mitä muita vaihtoehtoja jää käytettäväksi? Esiintyminen kansallisin värein, sekin, on problemaattista. Mutta aivan ilmeisesti, kun tämä asia etenee, niin siinä vaiheessa, kun käsitellään konkreettisesti Bosnian operaatiota, tämä asia tulee esille. Mutta totean jo tässä vaiheessa, että asia on periaatteelliselta kannalta aika hankala ja ongelmallinen.

Täällä on jo käsitelty rauhaanpakottamisen kysymystä, joka sisältyy myös 1 §:ään. Minusta valiokunnan yksimielisesti tekemä lisäys, täsmennys, rauhaanpakottamisen määrittelyssä on paikallaan. Erityisesti sen jälkeen, kun valiokunta päätyi yksimielisesti pitkän keskustuksen jälkeen toteamaan, että Suomi ei voi osallistua sellaiseen operaatioon, joka osaksikin on rauhaanpakottamista, voimme olla tyytyväisiä ja katsoa, että

opposition esitys ja näkemys on tullut huomioon otetuksi asiaa käsiteltäessä.

Ongelmallista kaiken kaikkiaan koko lakiesityksessä on se, että edelleenkin käsite laajennettu rauhanturvaaminen on varsin epämääräinen. Itse asiassa monet asiantuntijat ovat todenneet, että se, mitä suomalaiset joukot ovat toteuttaneet Libanonissa, on sitä, mitä nyt tarkoitetaan laajennetulla rauhanturvaamisella. On nimittäin niin, että Libanonissa tilanne on ollut sellainen, että kaikkien osapuolten hyväksyntää ei ole ollut. Siellä on muun muassa jouduttu tilanteeseen, jossa YK-joukkojen asema vallattiin ja YK-joukot valtasivat tämän tukikohdan takaisin. Tämä ymmärtääkseni on toimintaa, josta nyt puhutaan laajennettuna itsepuolustuksena tai laajennettuna rauhanturvatoimintana.

Me olemme lähteneet siitä, että tämä voisi kuulua ja kuuluisi perinteisen rauhanturvatoiminnan kategoriaan ja sillä tavalla itse asiassa rajanveto tulisikin tehdä vain rauhaanpakottamisen ja perinteisen rauhanturvatoiminnan välille, johon siihenkin tiettyjä ongelmia sisältyy, mutta joka on kuitenkin selväpiirteisin jakolinjan paikka.

Keskusta on vastalauseessaan lähtenyt siitä, että tässä olisi tullut menetellä pysyvän lain muotoilun yhteydessä siten, että aina kun kysymys on muusta kuin perinteisestä rauhanturvatoiminnasta, asiasta olisi tullut laatia erillinen laki. Tämä esitys ei syntynyt tyhjältä, vaan itse asiassa tämä sisältyy vuonna 93 jätettyyn Blombergin toimikunnan mietintöön, joka on sitä valmistelutyötä, johon täällä on viitattu ja johon ryhdyttiin jo keskustan johtamassa hallituksessa. Me siis ehdotamme, että toimittaisiin, niin kuin ehdotettiin sen valmistelutyön yhteydessä, jota Ahon hallituksen aikana tehtiin. Tämä tarkoittaisi sitä, että ne vaikeat kysymykset siitä, minkälaisia yleisvaltuutuksia annetaan, voitaisiin siivuttaa ja mandaatti ja voimankäytön rajat määriteltäisiin tapauskohtaisesti, ottaen huomioon ne vaatimukset, mitä kulloinkin esillä oleva operaatio edellyttää.

Tämä poistaisi myös sen suuren ongelman, mikä syntyy selontekomuotoisen käsittelyn yhteydessä, jossa joka tapauksessa tasavallan presidentin päätöksenteko-oikeus ja eduskunnan kanta voivat joutua ristiriitaan ja jossa saattaa käydä niin, että vastuun ja vallankäytön rajat tulevat epäselviksi. Olisi siis selkeämpää tällaisessa tapauksessa, joka sisältää ongelmia voimankäytön suhteen ja joka on tavanomaisesta rauhanturvaoperaatiosta poikkeava, että päätös

tehtäisiin erillisen lain mukaisesti, niin kuin Ruotsissa menetellään. Tähän viittasi puheenvuorossaan myös puolustusvaliokunnan puheenjohtaja, ja ymmärsin hänen tukevan tämän kaltaista menettelyä.

Arvoisa puhemies! Olen puheenvuorossani käsitellyt rauhanturvain muutokseen sisältyviä ongelmakohtia ja keskustan kantaa näihin asioihin.

Lopuksi haluan todeta, mitä tulee kysymyseen valmiusjoukosta, jota olemme pitäneet erittäin tärkeänä periaatteellisenä kysymyksenä, että se kanta, minkä valiokunta tämänpäiväisessä kokouksessaan otti, on kohtuullisen hyvä ja täyttää pitkälle niitä tavoitteita ja vaatimuksia, mitä keskustakin esitti.

Olemme vastalauseessamme kuitenkin halunneet vielä selvemmin lähteä siitä, että valmiusjoukkojen perustaminen tulisi tuoda lain muodossa eduskuntaan, jos hallitus sellaiseen esitykseen päätyy. Nimittäin vain sitä kautta, että asia tuodaan lain muodossa eduskuntaan, se voidaan tutkia perustuslakivaliokunnassa ja arvioida sitä hallitusmuodon 75 §:ää vastaan, joka toteaa, että suomalaiset ovat velvollisia puolustamaan isänmaataan. Tällöin voitaisiin arvioida se, mihin myös puolustusvaliokunnan puheenjohtaja viittasi: Jos puolustusvoimille tuodaan joitakin muita tehtäviä kuin Suomen puolustaminen, kysymys on silloin aivan ilmeisesti hallitusmuodon 75 §:n loukkaamisesta. Keskustan näkökanta on ollut se, että puolustusvoimille ei tule asettaa mitään muita tehtäviä kuin Suomen puolustaminen.

Arvoisa puhemies! Vielä muutama kommentti aikaisempiin puheenvuoroihin.

Ed. Paasio totesi puheenvuorossaan, että valmiusjoukkoasiassa on kysymys vain siitä, miten koulutus rahoitetaan. Meidän mielestämme näin ei asianlaita ole, vaan kysymys on, kuten edellä mainitsin, hyvin suuresta periaatteellisesta kysymyksestä.

Toinen kysymys on, mitä tulee keskusteluihin, joita aikaisemmin on käyty, se että me joudumme kyllä aika tarkasti nyt miettimään Bosnian operaation yhteydessä taloudellista puolta. Luulen, että kun operaation kustannukset tulevat esille, syntyy monenlaista pohdintaa siitä, onko rahojen käyttö tällä tavalla parasta mahdollista suomalaista turvallisuuspolitiikkaa vai olisiko meidän harkittava joitakin toisenlaisia muotoja. En lähde ottamaan tähän asiaan kantaa, totean vain, että myös talouspuoli todennäköisesti tulee nousemaan melkoisen paljon keskustelua herättäväksi aiheeksi.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Korkeaajan mielenkiintoinen puheenvuoro sisälsi kuitenkin tarpeettomien kummitusten loittimista siinä yhteydessä, kun hän viittasi viimeaikaiseen keskusteluun, jossa näyttäisi olevan enemmän haukkoja liikkeellä kuin rauhankyyhkyjä. Tuon toteamuksen tekeminen erityisesti nyt, kun käsittelemme rauhanturvallakia, tuntuu kohtuuttomalta. Mehän tunnustamme lain tarpeen nimenomaan sen vuoksi, että Suomi on osa kansainvälistä yhteisöä ja tässä on kysymys kansainvälisestä yhteistyövaraisesta turvallisuudesta ja sen rakentamisesta. Laki on tarpeen ottaen juuri huomioon nykyiset muuttuneet olosuhteet.

Ei kai ed. Korkeaaja voi kiistää sitä merkitystä esimerkiksi, mikä Bosnian mahdollisella rauhanturvaamisella on? Se on kieltämättä historiallinen perusrakenteiltaan: Sotilasliitto Natoa voidaan käyttää rauhanturvaoperaation toimeenpanijana. Kokonaisoperaatiossa on mukana Naton perinteinen vastustaja Venäjä, ja myös puolueettomia maita on pyydetty siihen mukaan. Se, että Suomi tuohon operaatioon voisi osallistua, edellyttää nimenomaan uutta rauhanturvallakia. Minä väittäisin, että tätä lakia ovat erityisesti olleet ajamassa kyyhkyt, ainakin itse kuulun näihin.

Ed. M. Pohjola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Korkeaaja piti kiusallisenä sitä, jos rauhanturvaamisjoukot esiintyvät Naton lipun alla. Ymmärrän, että muoto- ja arvovaltakysymykset ovat tärkeitä mutta YK:n ja Etyjin on vaikea pullistella sellaisilla lihaksilla, joita ei ole. Käytännössä se, että Nato on mukana, merkitsee muille, että ne pääsevät halvemmalla ja vähemmällä ja resursseja säästyy muualle.

Ed. Paasio (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ajan lyhyiden vuoksi voin puuttua vain yhteen ed. Korkeaajan puheenvuorossa esiin tulleeseen asiaan. Se onkin tämä pääasia: Mitä ongelmia tulee, jos lailla säädettäisiin osallistumisesta asiaan, jonka päättäminen kuuluu tasavallan presidentille?

Kun tasavallan presidentti päättää tästä asiasta, hän päättää sen takia, että se kuuluu Suomen ulkopolitiikkaan. Nyt kysytään, voidaanko säätää yksinkertaisella enemmistöllä sellainen laki, joka puuttuu tasavallan presidentin päätösoikeuteen ulkopolitiikassa. On hyvin mahdollista, että joudutaan säätämään se perustuslain säätä-

misjärjestyksessä, jolloin itse asiassa ollaan tilanteessa, että vain viiden kuudesosan enemmistöllä voidaan osallistua rauhanturvaoperaatioon. Sen takia on valittu selonteko, että se on parlamentaarisen valvonnan menettely.

Jos eduskunta päättää olla sitä mieltä, että ei lähetetä, ei sellaista hallitusta ole, joka siitä huolimatta esittelee lähettämisen tasavallan presidentille, ja kun ei esittele, tasavallan presidentti ei voi myöskään päättää, jolloin ei tule ed. Korkeaojan mainitsemaa ristiriitaa eduskunnan ja tasavallan presidentin välillä, vaan eduskunta katkaisee sen esittely-yhteyden, jonka tämä päätös vaatii. Tämän takia selontekomenettely on parlamentarismin ja joustavuuden kannalta merkittävästi parempi.

Ed. Korkeaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Paasion arvio erillislaista saattaa olla oikeaan osunut. Keskustan kanta onkin ollut se, että tämantapaisissa asioissa, siis silloin, kun olisi kysymys ns. laajennetusta rauhanturvatoiminnasta, hyvin vaikeissa ja vaativissa olosuhteissa tapahtuvasta rauhanturvaamisesta, tulisikin pyrkiä ratkaisuun, jossa eduskunta voisi olla kutakuinkin yksimielinen. Eli emme pidä sitä ongelmana, että tässä mahdollisesti tarvittaisiin viiden kuudesosan enemmistö. Jos niin on, että tarvittaisiin, minusta tällaisen operaation käynnistäminen edellyttäisikin sitä, että näin laaja enemmistö asian takana olisi.

Ed. Kiljuselle ja ed. M. Pohjolalle haluaisin todeta vain sen, että halusin korostaa sitä, että myös Bosniassa ja kaikkialla muuallakin kriisialueilla poliittinen ratkaisu on kuitenkin ainoa, mikä pitkällä tähtäyksellä luo perustan tulevaisuudelle. Historiasta voidaan havaita, että vain harvoin voimankäytöllä on saatu mitään pysyvää ratkaisua aikaiseksi, ellei siihen ole myöskin liittynyt poliittista ratkaisua. Kun tähän operaatioon on sisällytetty korostetusti maksimaalisen voimankäytön mukaan tuominen nimenomaan USA:n taholta, halusin nostaa esiin sen, että kuitenkin Suomen näkökulmasta toisenlainen peruslähestymistapa on paikallaan.

Ed. Isohookana - Asunmaa: Arvoisa puhemies! Haluan myös omalta osaltani puheenvuoroni alussa antaa tunnustusta valiokunnan puheenjohtajalle asiallisesta käsittelystä siitä huolimatta, että kiireen tuntu jossain määrin häiritsi valiokuntatyöskentelyä. Lähinnä, niin ymmärrän, hallituksen asettamia aikataulukysymyksiä jouduttiin käsittelemään yllättävän

usein. Kuten keskustelussa tuli esille, mikään taho ei syylistynyt tämän lain käsittelyn pitkittämiseen, vaikka aineksia olisikin ollut laajempaan asian käsittelyyn.

Näistä kiireellisistä aikataulukysymyksistä huolimatta lakia on kyetty valiokuntatyöskentelyn aikana parantamaan, joskaan ei riittävästi. Rauhanturvalakiin jää monia puutteita. Osa juontuu turvallisuuspoliittisesta selonteosta, jossa hallitus ei kyennyt määrittämään käyttämiään käsitteitä selkeästi. Niinpä useat asiantuntijat ovat edelleen tulkinneet laajennettua rauhanturvaa eri tavoin. Myös rauhaanpakottaminen-käsitteen määrittely näyttää elävän koko ajan, kuten tarkkaavainen lukija saattaa havaita vertailtaessa eri papereita.

Alun perin rauhanturvalain uudistamista perusteltiin sillä, että se on välttämätöntä, jos Suomi aikoo olla mukana Bosnian rauhanturvaoperaatioissa. Sittemmin on ilmennyt, että Bosnian operaatioon osallistumista varten olisikin tarvinnut muuttaa vain lain 1 §:ää. Tätä ei kuitenkaan haluttu tehdä. Näin siis, niin ymmärrän, Bosnian rauhanturvaoperaation varjolla muutetaankin nyt koko rauhanturvalakia niin, että Suomi voi tulevaisuudessa osallistua perinteistä rauhanturvatoimintaa laajempiin, vaativampiin operaatioihin, jotka eivät kuitenkaan olisi rauhaanpakottamista.

Juuri lain 2 § on edelleen ongelmallinen. Siinä hän ei suoraan puhuta laajennetusta rauhanturvasta. Lain perusteluissa käsitettä kylläkin käytetään. Kun me emme tiedä, millaiseksi tulevaisuudessa rauhanturvatoiminta vakiintuu, jos vakiintuu lainkaan minkään tyyppiseksi, se muuttuneekin nykyistä vaativammaksi. Tästä syystä olisikin ollut parempi, jos lakia olisi muutettu, kuten aiemmissa valmisteluissa ajateltiin. Tarkoitushan oli, että Suomi pääsääntöisesti toteuttaisi edelleen perinteistä rauhanturvaa, mutta poikkeustapauksissa voisi olla mukana vaativammissakin tehtävissä. Tällöin asialle olisi saatava eduskunnan tuki. Näin ollen tällaisiin operaatioihin osallistumisesta päätettäisiin aina erillisellä lailla.

Nyt hallituksen esitys merkitsee sitä, että mielestäni eduskunta pannaan tosiasioiden eteen, kun käytetään selontekomenettelyä. Menettely on, kuten ed. Paasio totesi, joustava, mutta se on vain hallituksen kannalta joustava. Eduskunta joutuu tavallaan siunaamaan selonteolla jälkikäteen sen, mitä hallitus on jo päättänyt ja ilmoittanut ties minne asti. Käytännössä saattaa myös syntyä monenlaisia vaikeuksia tässä salissa eri-

tyisesti 2 §:n 2 momentin toteuttamisessa esimerkiksi silloin, kun rauhanturvatoiminta operaation kestäessä muuttuukin vaikkapa lähes rauhaanpakottamiseksi tai jopa rauhaanpakottamiseksi. Eduskunta joutuisi tällöin asiaa käsittelemään ja päättämään, mitä tehdä. Miten tähän tulevaisuudessa eduskunta pystyy muun muassa yksin aikataulusyistä, sopinee jo tässä vaiheessa miettiä ja kysyä.

Turvallisuuspoliittisen selonteon kuuma peruna oli kysymys valmiusjoukoista. Tuolloin ulkoasiainvaliokunta edellytti, että "rauhanturvain käsitteilyn yhteydessä selvitetään selonteossa esitetyn valmiusjoukon, nykyisen rauhanturvakoulutuksen kehittämisen ja laajennettuun rauhanturvaamiseen varautumisen edellyttämien vaihtoehtoisten organisaatiomallien soveltuvuus lain mukaisten tehtävien hoidossa". Näin hallitus ei ole kuitenkaan toistaiseksi menetellyt. Valiokunnissa asiantuntijat ovat olleet erimielisiä siitä, voidaanko tämän lain nojalla ryhtyä perustamaan valmiusjoukkoja vai ei. Sekä puolustus- että perustuslakivaliokuntien lausuntojen mukaan rauhanturvain muutoksella ei tule ottaa kantaa valmiusjoukkojen perustamiseen. Tämän on myös ulkoasiainvaliokunta todennut aivan oikein ja myös sen, että asia on tuotava aikanaan eduskunnan päätettäväksi. Yhdyn kyllä ed. Lammisen käsitykseen siitä, että tästä asiasta eduskunnassa olisi tullut valiokunnankin jo ilmaista kantansa ponnella.

Kun täällä muun muassa ministeri Taina ja ed. Paasio nostivat kuitenkin vielä valmiusjoukko-asian esille, tahtoisin todeta, että valmiusjoukkokysymys on tämän syksyn aikana saanut kyllä sellaiset mittasuhteet — muun muassa niiden lopullisesta tarkoituksesta on erilaisia tulkintoja — että on aivan perusteltua, että asiasta aikaan päätetään eduskunnassa ja että hallitus ei ryhtyisi minkäänlaiseen valmiusjoukkojen koulutukseen taikka muuhun toimintaan, ennen kuin eduskunta on asian käsitellyt ja päättänyt.

Arvoisa puhemies! Tämän lain perusteella hallitus antanee lähiaikoina selonteon Bosnian rauhanturvaan osallistumisesta. Tähän asti tulneiden tietojen perusteella Suomi aikoo esiintyä siellä perinteisissä rauhanturvatehtävissä. Uutta aiempaan olisi lähinnä se, että nyt toimeenpanijana olisi Nato.

On erityisen tärkeää, että ulkoasiainvaliokunta päätyi lopulta ottamaan selkeän kannan siinä, ettei Suomen tule tulevaisuudessakaan olla mukana sellaisissa rauhanturvaoperaatioissa, joissa osaksikaan on kysymys rauhaanpakottamisesta.

Tässä yhteydessä on kyllä annettava vilpittöntä tunnustusta sille, että erityisesti kokoomuspuolueesta, jonka valiokuntaryhmässä oli suu- resti epäselvyyttä ja epävarmuutta siitä, mitä tässä oikeastaan pitäisi päättää, lopulta kuitenkin löytyi loogista ajattelutaitoa edes yhden edustajan verran niin paljon, ettei valiokunta kuitenkaan sortunut tässä asiassa epäselviin kannanotoihin. Houkutusta toki oli.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Rauhanturvatoiminta on vuosikymmenien pitkässä juoksussa muuttunut kovin paljon ja myös suomalaisten osalta, jotka ovat olleet käytännöllisesti katsoen alusta alkaen mukana näissä tehtävissä. Mutta jos vertauskuvallisesti sanoo, niin niihin aikoihin, kun ensimmäisiä kertoja suomalaisia rauhanturvajia lähti maailmalle, he menivät sellaisiin olosuhteisiin, missä tavallaan maa oli muokattu jo valmiiksi. Siellä oli maaperä valmis ottamaan vastaan rauhanturvaamisen siemenen. Se oli jopa helpotus osapuolille siihen aikaan. Toisin sanoen suomalaisetkin rauhanturvaajat hyvin pitkälti, eräitä Libanonin vaiheita lukuun ottamatta, ovat olleet tietynlaisia maa- merkkejä linjalla, mitä kumpikaan osapuoli ei saanut ylittää. Historiallista ja tarpeellista toimintaa, totta kai, ja vaaramomenttinsa on tietysti ollut niihinkin aikoihin.

Nyt on kuitenkin tilanne se, että me olemme varmaan juuri tällä hetkellä, jos lähihistoriassa jätetään pois jonkin Somalian tapahtumat ja eräät muut, jotka jo poikkesivat perinteisestä rauhanturvatoiminnasta, tietyllä vedenjakajalla, jolloin voidaan todeta, että nyt astutaan uudenvuodenlaiseen rauhanturvaamiseen Bosniassa. Kun äsken puhuin muokatusta maasta, niin nyt menään kyllä sellaiseen maahan, missä on karu, jäinen ja raaka maa, ja siihen rauhanturvaajan siemen ei kovin helpolla tule tarttumaan. Jo historialliset perusteet Jugoslaviasta osoittavat, että se on vaikea kansa. Siellä on erittäin vaikeat historialliset ja poliittiset ristiriidat, joiden jännitteitä ei ole alkuunkaan näiden vuosien aikana laimennettu. Toisin sanoen siellä ei odoteta kovinkaan lämpimästi ulkomaisia joukkoja siihen tehtävään, johon ne ovat nyt menemässä.

Vaikka ei pitäisi olla mikään ennustajaeukko, niin sanon suoraan, että Jugoslaviassa ja Bosniassa tulee olemaan hyvin hankalat paikat. Siellä pannaan voima voimaa vastaan. Poliittiset jännitteet, jotka nyt on tietyllä tavalla pakotetun rauhansopimuksen ja aselevon kautta tukahdutettu, purkautuvat uudelleen, ja saattaa olla, niin

dramaattista kuin on sanoakin Määtän lailla Tuntemattomassa, että siellä vielä miehiä kylmennöö. Toivottavasti ei, mutta epäilen.

Kun suomalaiset menevät sinne näillä eväillä, mitä heille annetaan, niin tulkinnan kautta laajennettu voimankäyttöoikeus on kuitenkin niin mitätön, että mahdollisissa mitteloissa, jotka siellä syntyvät, se on turhan pieni. Suomalaiset menevät huonoilla eväillä, tulevat menemään huonolla aseistuksella ja huonoilla valtuuksilla. Siitä ei tule mitään, että eduskunnasta kysellään puhelimella välillä, pidättekö kokouksen, että tiedetään, saadaanko käyttää voimaa vai ei. Mielestäni se tulee olemaan ongelma. Jos kerran mennään mukaan tällaiseen tilanteeseen, pitäisi olla vankka aseistus ja vankat valtuudet, vaikka niitä ei käytettäisikään. Pidän aika vastuuttomana lähettää näihin olosuhteisiin heikoilla valtuuksilla ja heikoilla aseistuksilla suomalaisia sotilaita. Siis pysytään poissa tai annetaan valtuudet ja aseistus, joilla he siellä pärjäävät. Sitä mieltä olen tässä asiassa. Olen sitä mieltä, että suomalaiset menevät huonoilla valtuuksilla ja huonoilla aseilla.

Rouva puhemies! Toinenkin huolenaihe on suomalaisessa rauhanturvaamisessa. Suomi on perinteisesti vahva sotilaskansa, ylpeillyt sillä paljon ja varmasti sitä onkin ollut vuosikymmenien saatossa. Meistä on kuitenkin rauhanturvatoiminnassa viimeisten vuosien aikana tullut eräänlaista töpinän väkeä. Toisin sanoen suomalaisten rauhanturvatoiminta on sitä, että he menevät rakentelemaan parakkeja sitä varten, että oikein kunnon sotilaat tulevat sinne. Näinhän on Bosniassakin, ja näinhän suunnitellaan tälläkin kertaa, että sinne menee suomalainen rakennuspataljoona rakentelemaan sotilaille parakkeja. Jos me kerran haluamme, että olemme tasavertaisia rauhanturvatoiminnassa, ei meidän pidä sinne hevosmiesten ja töpinän joukkoon, joita halveksittiin jo sodan aikana, pyrkiä välttämättä. Otetaan oikein sotilaallista vastuuta, niin kuin ottavat amerikkalaiset ja monet muut Bosniassa olevat, eikä pyritä systemaattisesti töpinään kaivelemaan monttujen ja rakentelemaan parakkeja. Sellaista maata arvostetaan, joka pystyy ottamaan vastuun, mutta sen täytyy tapahtua kunnon vehkeillä ja kunnon valtuuksilla, vaikka niitä ei käytettäisikään. Täällä me höpsemme ja näistä asioista on pitkään höpisty, mutta kyllä olisin surkeissani, jos joutuisin päälliköksi näillä valtuuksilla ja mahdollisuuksilla, jotka eduskunta antaa ja on pitkän aikaa antanut kaikkine tulkintoineen voimankäytöstä. Kyllä olisi sur-

keaa olla sellaisen joukon päällikkönä, jos tulee tosi kova tilanne. Mitäs silloin tehdään? Soiteetaan kai eduskuntaan.

Ed. Wahlström: Arvoisa puhemies! Ehkä aloitan siitä, mihin ed. Aittoniemi lopetti. Minusta eräs keskeinen hyvä asia hallituksen esityksessä on juuri se, että nyt koetetaan päästä siitä mahdollisuudesta irti, että tulkinnan avulla muutettaisiin käytäntöä. Silloin kun rauhanturvalakia muutama vuosi sitten yritettiin muuttaa ja kyseltiin eduskuntaryhmiltä kantoja siihen, miten muutokseen tulisi suhtautua, oli aika monella tässä talossa sellainen käsitys, ettei pitäisi muuttaa rauhanturvalakia, vaan muutettaisiin vain tulkintaa. Minusta on paljon parempi, että nyt on koetettu selkeyttää sääntöjä, joiden puitteissa toimitaan, ja sehän tässä perusidea onkin.

Merkittävät muutokset sisältyvät juuri siihen, että voitaisiin osallistua muihinkin kuin YK:n ja Etyjin johtamiin operaatioihin, niiden päätöksiin perustuviin operaatioihin. Sen vuoksi on välttämätöntä muuttaa 1 §:ää. Ihmettelen hie-man keskustan kantaa siinä, että vain tämän pykälän muuttaminen riittäisi. Kun hyväksyimme jokin aika sitten turvallisuuspoliittisesta selonteosta mietinnön, eduskunta nimenomaan halusi, että myös päätöksentekoon saataisiin aikaan muutoksia. Minusta olisi nyt kummallista, jos hylättäisiin vaatimus, joka muutama viikko sitten esitettiin. Minusta on aivan yhtä tärkeätä, että muutetaan myös 2 §:ää ja tällä tavalla luodaan selkeämmät raamit kuin aikaisemmin rauhanturvatoiminnassa, luodaan juridiset perusteet toimia uusissa olosuhteissa. En käy toistamaan sitä, mitä esimerkiksi ed. Paasio ja ed. Kiljunen ovat ansiokkaasti esittäneet ja mikä on luettavissa sekä hallituksen esityksen perusteluista että ulkoasiainvaliokunnan mietinnön perusteluista. Totean vain, että uudet olosuhteet, jotka rauhanturvatoiminnassa esitellään, tarkoittavat nimenomaan sitä, että haluamme edelleenkin osallistua rauhanturvatoimintaan. Se, että keskustelemme nyt niistä olosuhteista ja vaikeuksista, joita saattaa syntyä, ei suinkaan tarkoita sitä, että me ikään kuin puhuisimme pelkästään asevaraisesta rauhanturvaamisesta. Lähtökohta ei ole pelkästään perinteinen korostus perinteisessä rauhanturvatoiminnassa, vaan korostus on yhteistyössä vakauden puolesta ja kriisien ennalta ehkäisemiseksi. Tämähän on ensisijainen tavoite. Tämähän oli siis turvallisuuspoliittisen selonteon ja ulkoasiainvaliokunnan mietinnön punainen lanka. Valitettavasti vain valmiusjoukkoasia

nousi esiin. Suurin osahan siitä mietinnöstämme silloin käsitteli nimenomaan vakautta, vakauspolitiikkaa, yhteistyötä kansainvälisissä järjestöissä ja sitä kautta kriisien ennaltaehkäisyä ja poliittisia ratkaisuja. Tämä on tärkeintä.

Mutta kun todellisuus on se, mikä se on, meidän täytyy sopeutua siihen, löytää ne keinot, joilla me voisimme olla mukana siltä osin, kuin kykenemme. Huomattakoon, että tässä nimenomaan etsitään sellaista tapaa, jolla voisimme olla mukana emme mitenkään hevosmiesten tietotoimiston juttujen perusteella vaan asiallisesti. Sen vuoksihan luodaan rauhanturvan puitelaki, jotta jokaisella kerralla erikseen päätämme, osallistummeko johonkin operaatioon vai emmekö osallistu. Kaikkihan ovat nyt myöntäneet, myös keskusta, joka on muuten esittänyt joitakin vastalauseita, että meidän pitäisi voida osallistua myös sellaiseen operaatioon, joka olisi muiden kuin YK:n tai Etyjin johtama. Minusta tämä laaja turvallisuuskäsite, se mikä mietinnössä tuli turvallisuuspoliittisen selonteon yhteydessä esiin, on perusta, jolta lähdetään. Valitettavasti silloin keskustelussa vain valmiusjoukko nousi niin valtavasti esiin.

Mielestäni valiokunnassa asiaa on käsitelty, vaikka on ollut kova kiire, hyvin asiallisesti. Minä en anna mitään erityistä kiitosta valiokunnan puheenjohtajalle enkä valiokunnalle, koska se ei ole käsitellyt erityisen asiallisesti näitä asioita, vaan aivan yhtä asiallisesti kuin aina. Siinä mielessä tämä on sujunut ihan oikein ja hyvin.

Mielestäni käsittelyssä on todella erittäin painokkaasti pidetty kiinni siitä, mitä eduskunta turvallisuuspoliittisen selonteon yhteydessä päätti. Siksi me katsoimme valiokunnassa, että ei missään nimessä voida hyväksyä muotoilua, jossa ei selkeästi rauhanpakottamista myös pykälässä todettaisi, koska se niin voimakkaasti tuli esiin jo selonteossa ja aikaisemmin hallituksen käsityksessä siitä, mihin Suomi voi osallistua. Siksi on hyvä, että 1 §:n muotoilussa — paitsi että sieltä poistettiin ilmaus ”toiseen valtioon”, jolloin siis pakottaminen myös osapuolta kohtaan on pois suljettu — myös saatiin rauhanpakottaminen muissakin tapauksissa pykälään.

Keskusteluahan on käyty perusteellisesti siitä, mitä tarkoitetaan rauhanpakottamisella, mitä toiminnan eri muodoilla. On aivan selvää, että niiden määrittely on tavattoman vaikeata, mutta kyllä minä olen käsittänyt niiden asiantuntijoiden puheista, joita olemme kuulleet, että käytännössä tällä hetkellä YK:n rauhanagendan kehittäminen on käytännössä johtanut siihen, että

YK:n sotilaallinen toiminta jaetaan kahteen päätoimintavaihtoehtoon: rauhanturvaamiseen ja rauhanpakottamiseen.

Tässä tapauksessa — sekin näkyy valiokunnan mietinnössä — on rajanveto, näin ovat asiantuntijat sanoneet, laajennetun rauhanturvaa- mistoiminnan ja perinteisen rauhanturvaamistoiminnan välillä häilyvä, mutta sen sijaan rauhanpakottamisen kriteerit ovat selkeät ja eroavat jo turvallisuusneuvoston mandaatissa selvästi rauhanturvaamistoiminnan kriteereistä. Tämä on minusta peruslähtökohta, ja sen vuoksi valiokuntakin painottaa, että nimenomaan sellainen operaatio, joka tässä mandaatissa pitää sisällään rauhanpakottamisen, on poissuljettu Suomen rauhanturvatoiminnasta. Toisin sanoen minusta juuri tältä osin on tärkeää, että on yritetty ikään kuin määritellä näitä tilanteita, myös pykälässä sanottu ja sillä tavoin koetettu poistaa nimenomaan sitä tulkin- nan mahdollisuutta, johon ed. Aittoniemi väitti koko systeemin perustuvan.

Asian toinen puoli on päätöksenteko. Minusta se on tavattoman tärkeä. Kun eduskunta toivoi tai katsoi, että pitäisi päätöksentekoa muuttaa, on aivan hyvä, että se nyt tulee selvästi esiin ja että se on myös tuossa pykälässä sillä tavoin esitetty, että eduskunta voi kokonaisuudessaan niissä tapauksissa, joissa kysymys on muusta kuin perinteisestä rauhanturvatoiminnasta, päättää asiasta selonteon muodossa. Tässäkin yhteydessä olen aivan samaa mieltä kuin valiokunnan puheenjohtaja ed. Paasio, että eduskunnan kanta selonteon kautta ilmaistuna on aivan luonnollisesti selkeä ja sitova. Valtioneuvosto tuskin voisi tehdä esitystä tasavallan presidentille vastoin tuota päätöstä. Eli tämä tapa ja se, että jokaisesta operaatiosta erikseen päätetään, on syytä pitää mielessä silloin, kun keskustelemme rauhanturvallain muuttamisesta.

On tietysti kiintoisaa keskustella esimerkiksi Bosnian tilanteesta, mutta me emme nyt päättää siitä, vaan päätämme niistä raameista, joilla tulemme jatkossa toimimaan. Siinä suhteessa tämä asia, joka aikaisemmin oli lähes yksinomaisena keskustelun kohteena, eli valmiusjoukkoasia, on mielestäni kyllin selvästi sanottu mietinnössä. Tässä ei oteta kantaa valmiusjoukkoihin, vaan se asia tulee erikseen käsitellä. Valiokunnan mietinnössä suoraan siteerataan sitä, mitä aiemmin sanottiin turvallisuuspoliittisen selonteon yhteydessä eri vaihtoehtoista, jotka tulee selvittää.

Kaiken kaikkiaan siis lakiesitys on kehittynyt hyvään suuntaan. Ulkoasiainvaliokunnan tavoite on ollut, että eduskunnan nimenomaan turvallisuuspoliittiseen selontekoon liittyvään vastaukseen sisältyneet tavoitteet toteutuisivat ja että eduskunnan kanta otetaan huomioon. Mielestäni se on erittäin hyvällä tavalla tullut otetuksi huomioon. Jos vain 1 §:ää olisi muutettu, ei todellakaan olisi eduskunnan roolia vahvistettu eikä olisi voitu ottaa uusia olosuhteita huomioon siten, kuin selonteon yhteydessä vaadittiin.

Ed. Tiilikainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen täysin samaa mieltä ed. Wahlströmin kanssa, että valmiusjoukkokysymys sai turvallisuuspoliittisessa selonteossa ansaitsemattoman, liian suuren huomion.

Ed. Isohookana-Asunmaa esitti valmiusjoukoista sellaisia mielipiteitä, että vaikutti siltä, että hän ei oikeastaan tiedä, että meillä itse asiassa valmiusjoukot ovat olemassa. Meillä on olemassa joukko, joka on sitoutunut lähtemään tietyn ajan kuluessa YK:n rauhanturvaamistehtäviin. Se on puolustusministeriön alaisuudessa koulutettu joukko YK:n rauhanturvaajia. Laki ei myöskään kiellä nykyisiä rauhanturvaajia varustamasta minkälaisella aseistuksella hyvänsä, mikä Suomelle on mahdollista, aina ohjuksia myöten. Siinä mielessä pitää tehdä ero valmiusjoukon, rauhanturvaajan ja niiden aseistamisen välillä. Kyse on siitä, miten nämä voimat parhaalla mahdollisella tavalla tehtävänsä suorittavat ja samalla ovat itse suojassa ja tekevät tiettäväksi, että niillä on myös voimaa itsepuolustukseen.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tiilikainen ei varmasti kuunnellut, mitä tarkkaan ottaen sanoin, tai sitten hän kuvitteli, että sanoin toista, mitä sanoin. Totesin valmiusjoukoista ainoastaan sen, että valmiusjoukkoasian käsittely on saanut sellaiset mittasuhteet kulueneen syksyn aikana, että asiasta on päätettävä tulevaisuudessa, jos halutaan jotakin päättää, täällä eduskunnassa, koska on esitetty erilaisia näkökantoja valmiusjoukkojen lopullisesta tarkoituksesta. Juuri tämä seikka, että on erilaisia tulkintoja siitä, mitä valmiusjoukot lopulta tulevat olemaan, ja myös esitetty erilaisia perusteluja näkökantoja siitä, millaisiksi niiden pitäisi kehittyä, on mielestäni syynä siihen, miksi eduskunnan tulisi asiaa aikanaan käsitellä. Pi-

dän tätä erittäin suurena periaatteellisenä kysymyksenä.

Ed. Lindqvist: Arvoisa rouva puhemies! Ajattelin, että käytän paikaltani vain lyhyen puheenvuoron, koska kaikki, mitä olen aikonut sanoa, on jo toistettu moneen kertaan salissa.

Halusin tuoda juuri vahvasti esille sen hämmästyksen, mikä on ollut meillä monilla, kiireen takia. Meistä monet kokivat, että olisi ollut erittäin hyvä tehdä saman tyyppinen ratkaisu kuin Ruotsissa eli erillisenä Bosnia-lakina olisi mahdollistettu meidän toimintamme siellä rauhanturvatehtävissä. Sen jälkeen olisimme kaikessa rauhassa sorvanneet hyvin täsmällisen, uuden tyyppisen rauhanturvalain.

Sikäli täytyy kyllä antaa tunnustus ulkoasiainvaliokunnalle, että mietinnössä on täsmennetty erittäin hyvin sellaisia kohtia, joita puolustusvaliokunnassa nousi esiin ja joita halusimme siellä painottaa, esimerkiksi se, että määritellään aina annettavassa selonteossa kunkin operaation osalta suomalaisen rauhanturvaamisjoukon voimankäytön rajat.

Täytyy kuitenkin huomioida se, että aina on mahdollista, esimerkiksi jos ajatellaan meidän ensimmäistä tämän tyyppistä operaatiotamme Bosniassa, että tilanne eskaloituu. On aivan selvä asia, että siellä ei voi sanoa niille mahdollisille joukoille, joihin voimankäyttö kohdistuu, että odottakaa, hyvät joukot, nyt, että Suomessa eduskunta kokoontuu tekemään ratkaisuja. Sen tähden juuri lähtövaiheessa tehtävä voimankäytön raja on aivan oleellinen.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lindqvist pohdiskeli, miksi lailla on kiire. Itse asiassa lakiahan on jo pitkään valmisteltu ja edellinen hallitus käynnisti tämän prosessin omalla tavallaan. Tilanne on vain sen kaltainen, että maailmalla konfliktit etenevät aivan omaa rataansa ja meillä pitäisi periaatteessa olla valmiudet käynnistää osallistumisemme muun muassa laajennetun rauhanturvan kaltaiseen toimintaan. Bosnia on juuri nyt esimerkki, joka pakottaa meidät myös lainsäädännöllisiin uudistuksiin.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lindqvist puuttui kysymykseen Ruotsin päätöksentekomallista. Minä hieman ihmettelen, miksi se täällä niin useasti nousee esiin. Ruotsissa eduskunta päättää ja hal-

litus toimeenpanee yhdessä ulkopoliittikkaa. Siellä ei tarvitse tasavallan presidentiltä kysyä — tietääkseni siellä ei ole tasavallan presidenttiä — miten toimitaan.

Meillä tasavallan presidentti päättää ulkopoliitikasta, ja sen vuoksi meillä on toisenlainen päätöksentekotapa myös tässä asiassa. En ole aikaisemmin havainnut, että olisi haluttu muuttaa meidän perustuslakiamme sillä tavoin, että tältä osin ulkopoliitiikan johto tulisivin yhtäkkiä eduskuntaan, mitä osittain merkitsee se ehdotus, minkä keskustapuolue täällä nyt on tehnyt. Minusta sen vuoksi vertailu Ruotsiin on kyllä aivan mahdoton asia. Ei siihen voi verrata.

Ed. Lindqvist (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kuitenkin perusteluna on hyvin paljon käytetty sitä, että meidän täytyy voida osallistua muiden Pohjoismaiden tavoin muun muassa Bosnia-operatioon, ja sen tähden toin esille tämän näkökulman.

On todella tärkeää, että Suomen eduskunta ja Suomen presidentti tekevät suomalaisia koskevia ratkaisuja, mutta jos meille perusteluissa sanotaan, että meillä on kansainvälinen velvollisuus osallistua näihin ns. humanitaarisiin operaatioihin, koska Ruotsi osallistuu, voisi silloin kuvitella, että myös katsoisimme, missä määrin ja minkälaisella tavalla siellä asiaa valmistellaan. Siellä on nyt jo epäilty, ehtivätkö he käsitellä esimerkiksi ennen joulua näitä lakeja lainkaan. Meillä on sanottu, että ne täytyy käsitellä muutamassa päivässä ja sillä hyvä.

Ed. K a n k a a n n i e m i: Arvoisa puhemies! Taannoin käsiteltiin turvallisuuspoliittista selontekoa täällä eduskunnassa pitkin istunnon, mutta sen käsittely todellakin, niin kuin täällä on moni todennut, kohdistui vähän liiankin vahvasti vain valmiusjoukkokysymykseen. Nyt käsitellyssä oleva rauhanturvain muutos ei uskoakseni vieläkään, ei hallituksen esitys eikä mietintökään, sisällä kuitenkaan valmiusjoukon perustamista. On tietysti aivan hyvä, että näin on.

Totean kuitenkin, että käsitellyssä olevat hallituksen esitys ja valiokunnan mietintö merkitsevät melkoista linjanmuutosta suomalaisessa ulkopoliitikassa ja tässä turvallisuuspolitiikan osassa. Siitä ei voine eri mieltä olla. Muutos on tapahtunut YK:ssa, ja siellä Suomi on mukana, sillä tavalla että YK:ssakin on hyväksytty se, että enää ei rauhanturvaamiseen lähdeäkään tarvitse olla eri osapuolten suostumusta ja toisaalta voidaan myös entisestä poiketen käyttää voimaa

joitakin tahoja kohtaan kriisialueilla. Tämä muutos on siis yleismaailmallisesti hyväksytty YK:n piirissä.

Meillä Suomessa nyt tämän käsittelyn yhteydessä — ehkä jo osittain turvallisuuspoliittisen selonteon yhteydessä, mutta nyt lainsäädäntöön tuoden — hyväksytään sama linjanmuutos. Hallitus on jo tähän mennessä hyväksynyt ja eduskunta nyt tehdessään näitä päätöksiä hyväksyy laajennetun voimankäytön. On se sitten aktiivista, reaktiivista tai mitä tahansa, niin joka tapauksessa se on voimankäyttöä, ja tässä tapahtuu selkeä muutos ns. perinteiseen rauhanturvaan nähden.

Toinen muutos on se, mikä on myös YK:n taholla hyväksytty, että operaation voidaan toteuttaa sotilasliitto Naton johdon alaisena. Suomessa tapahtuvassa linjanmuutoksessa on kysymys siitä, että Suomi antaa joukkojaan, kustantaa ne ja kantaa myös seuraukset sillä tavalla, että ne ovat osa Naton johtamaa operaatiota siellä, minne tällainen joukko kulloinkin lähetetään.

Tietysti on myönteistä, että edelleen operatiolle tarvitaan kuitenkin joko YK:n tai Etyjin päätös, mutta itse toteuttaminen lähtee käyntiin sotilasliiton johdolla, ja tässä on mielestäni erittäin syvä periaatteellinen muutos. Hieman ihmettelen sitä esimerkiksi vasemmistoa. Anteeksi, että nyt jälleen teitä vähän moitin, mutta ihmettelen, että te olette näin kiltisti hyväksymässä sen, että suomalaiset palkkasoturit lähtevät Naton alaisuudessa kauas synnyinmaasta käymään jopa aseellista taistelua, niin kuin tämä mahdollisuuden antaa.

Linjanmuutos on siis aivan selkeä ja yksiselitteinen. Mihin tämä uusi valittava linja lopulta johtaa, sitä kyselin lähetekeskustelussa. Valiokunnan mietintö ei siihen anna vastausta. Epäilen, että tämä kyllä johtaa siihen, että valmiusjoukot perustetaan ja aktiiviseen kriisinhallintaan osallistutaan myös vielä paljon voimakkaammin. Ehkä tämä johtaa EU — Weu — Nato-akselilla taikka -polulla eteenpäin Suomen osalta. Tietysti olisi mielenkiintoista kuulla esimerkiksi ministeri Anderssonin ajatuksia siitä, näkeekö hän tämän tien johtavan Nato-jäsenyyteen, kun nyt ollaan tiiviiseen yhteistyöhön Naton lipun alla menossa tällä muutoksella.

Arvoisa puhemies! Oma lähtökohtani on se, että meidän tulisi säilyttää osallistuminen perinteiseen rauhanturvatyöhön ja kehitysyhteistyö ja käyttää varat siihen. Se on kieltämättä vaikeaa muuttuneissa tilanteissa, kun monesti alueella,

jolla humanitaarisen avun tarve on suurinta, tilanne on myös kaikkein vaikein. Usein on näin, ja silloin siellä on todella vaikea työskennellä. Ehkä on hieman ideologista korostusta liikaa siinä, jos toteaa, että kuitenkin ne ihmiset, jotka menevät humanitaarista apua antamaan kärsiville ihmisille, ovat usein valmiita jopa oman henkensä uhalla sinne menemään.

Tässä on tullut esille, niin kuin on todettu, se että monilla alueilla on ns. rosvojoukkoja, jotka tekevät väkivaltaa, surmaavat, raiskaavat ja tekevät muuta tällaista siviileitä kohtaan, ja tähän pitäisi voida puuttua. Myönnän, että tässä kohdalla on tavattoman vaikea kysymys, mutta silloinkin väkivallan käyttäminen, militarismin levittäminen entisestään, uusien aseiden hankkiminen ja vieminen tuolle alueelle tuollaiseen tilanteeseen on hyvin kyseenalainen ratkaisu. Omaa vakaumustani vastaan se kyllä valitettavasti sotii. En näe, että väkivaltakoneistoa ja aseita lisäämällä saataisiin pysyvää rauhaa, niin kuin nyt Euroopassakin sivistyneet kansat ja erityisesti niiden johtajat ja meidän hallituksemme niiden mukana kovasti korostavat ja huutavat: rauha, rauha. Kuitenkaan rauha ei tällä tavalla taida sittenkään mennä eteenpäin. (Min. Taina: Mikä on teidän ratkaisunne?)

Meidän ratkaisumme on siis se, että meidän tulee antaa humanitaarista, epäitsekkästä apua niille ihmisille, jotka kärsivät, perinteisen kehitysyhteistyön puitteissa ja sitten toisaalta on perinteinen rauhanturvatoiminta niillä valtuuksilla, mitä siellä nykyisin on. Se riittäisi, ja uskon, että sillä saataisiin sittenkin paljon enemmän aikaan, koska tiedämme niin hyvin, että tämäkin Bosnian operaatio, joka nyt on lähellä, ulkoministeri Halosen ilmoituksen mukaan maksaa. Hän sanoi sen noin viikko sitten maanpuolustuskurssin päättäjäsitselmässään; lainaanpa sen suoraan, kun se minulla tässä on mukana: "Kustannuksista jokainen osallistuva maa vastaa itse. Suomen osalta on alustavasti laskettu, että ylläpitomenot 12 kuukauden ajalta olisivat noin 82 miljoonaa markkaa ja varustamis- ja materiaali-menot noin 207 miljoonaa markkaa, jonka kustannusvaikutukset voidaan jakaa useamman vuoden ajanjaksolle."

Riittääkö sitten ja missä milloinkin riittää 12 kuukautta? Jos harhaudutaan Bosniaan, niin onko 12 kuukauden siellä olemisen jälkeen vuosikymmenten tai ehkä vuosisatojen vihanpito vähentynyt niin paljon, että silloin voidaan poistua? Minä valitettavasti epäilen, että se ei ole sillä ratkaistu, vaan sen jälkeen ollaan siellä kiinni ja

entistä hankalammassa tilanteessa ja kustannukset pyörivät. On selvää, että kustannukset sinänsä eivät saa olla ratkaiseva tekijä, mutta aina on mietittävä, voitaisiinko ne varat käyttää sittenkin tehokkaammin toisella tavalla, kuin on ehkä ajateltu.

Arvoisa puhemies! Äsken ed. Wahlströmkin taisi mainita, että nyt ei pitäisi puhua Bosniasta erityisesti tämän asian yhteydessä, vaan tässä muutetaan lakia muita tarpeita varten. Haluan vielä lainata ministeri Halosen äsken mainitsemaani puhetta, jossa hän totesi: "Suomella on tarkoitus osallistua Bosnian rauhanturvaoperaatioon edellyttäen, että eduskunta pikaisesti hyväksyy rauhanturvallain muutosesityksen, joka tekee meidän osallistumisemme mahdolliseksi." Näin ministeri toteaa. Eli kyllä me käsittelemme tänä perjantai-iltana tätä asiaa tällä kiireellä juuri sen vuoksi, että Bosniaan ollaan viemässä suomalaisia miehiä, palkkasotureita Balkanille, tekemään sitä tehtävää, mikä heille siellä annetaan. Näin on, eikä varmaan tuostakaan kannata sen enempää keskustella.

Mitä tulee päätöksentekojärjestelmään tässä asiassa, täällä on kaksivaihtoehtoa. Toinen on hallituksen malli, johon valiokunnan enemmistö on päätenyt, ja toinen on keskustan vastalauseeseen sisältyvä malli. Keskusta esittää erillistä lakia, joka antaisi toki yksiselitteisen päätösvallan eduskunnalle. Asiassa tulee eteen määräänemistökysymykset, koska on ulkopoliittisen vallan käytöstä kysymys.

Ehkä Bosnian operaation kohdalla olisi voitu menetellä näin erillisen lain suhteen, mutta sittenkin oma näkemykseni on, että parempi on valiokunnan enemmistön ja hallituksen valitsema malli. Vaikka koko asiaan olen äärettömän kriittinen, niin sittenkin on parempi yleislaki ja sen jälkeen selonteko, johon eduskunta voi ottaa kantaa. Sen täytyy kyllä tapahtua aina niin, että se käy ainakin ulkoasiainvaliokunnassa, mielellään myös puolustusvaliokunnassa, ja sen jälkeen siitä voidaan lausumilla mitata äänestään eduskunnan kanta. Sitten päätöksen tekee tasavallan presidentti, jolla on ulkopoliittiset ohjat käsissään ja tietoa riittävästi, myös kyky tehdä muunlaiset päätökset. Uskon, että tämä malli on sittenkin pitkän päälle parempi malli kuin erillislaki, johon sisältyy esimerkiksi ongelma, miten sitten, kun on laki laadittu, vetäydytään pois, jos tilanne käykin toisenlaiseksi ja eduskunta on lomalla tai muuta tällaista. Kaikkia tällaisia käytännönkin ongelmia tähän tulee.

Arvoisa puhemies! Tältä osin saattaisiin kallistua yleisesti ainakin mietinnön pohjalle, mutta Bosnia-operaation osalta olisi saatu aikaa sillä, jos olisi erillisillä nimienomaan vain tässä tapauksessa edetty. No, tämä on nyt näin ratkaistu, ja meillä on nämä vaihtoehdot valittavana.

Arvoisa puhemies! Vielä haluan korostaa, että tässä on kysymys syvästi periaatteellisesta ja varmasti monelle myös omantunnon kysymyksestä. Toivoisin, että täällä voisi kukin tehdä asiasta vapaasti oman harkintansa mukaisen päätöksen äänestysratkaisussa. Nimittäin tässä on kuitenkin kysymys siitä, voidaanko ja missä määrin käyttää väkivaltaa väkivallan vastustamiseen ja jopa humanitaarisen avun antamiseen. Voidaanko todella ajatella, kuten sanoin aikaisemmin, että johonkin mennään leipä toisessa kädessä, ase toisessa kädessä, ja se on sitten malli, jolla voidaan toimia? Punaisen Ristin varoitus, että humanitaarisen avun puolueettomuus voi tässä tilanteessa kärsiä, on todella aiheellinen.

Mitä tulee mietintöön, joka nyt on käsittelyn pohjana, täytyy ikävä kyllä todeta, että käsitteiden selkeys ei ole vielä edennyt. Tämä on käsitteiden sekamelskaa koko asia. Edelleen näiden operaatioiden, joihin mahdollisesti osallistuttaisiin, rajaukset ovat hyvin epäselvät.

Edelleen on pohtimatta pitemmälle, mitä Nato-johtoisuus, sotilasliittojohtoisuus, merkitsee meidän valitsemallemme ulkopoliittiselle linjalle sekä mikä on humanitaarisen avun antamisen puolueettomuuden merkitys tulevaisuudessa.

Ed. M. P o h j o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kankaanniemi pelkäsi, että tämä asia on askel Suomen Nato-jäsenyyteen. Minusta rauhanturvaamislaissa ei ole mitään tekemistä Nato-jäsenyyden kanssa. Voisin sanoa, että tämä on kyllä tietoista harhaanjohtamista ed. Kankaanniemen taholta.

Mitä Natoon ja USA:han tulee, Eurooppa saisi minusta jälleen kerran olla kiitollinen USA:lle siitä, että se uhraa resurssiaan Euroopan rauhan hyväksi. Kuten on nähty, tilanne Bosniassa on se, että ei siellä selvitä kerta kaikkiaan perinteisin rauhanturvaamisjoukoin ja -keinoin. Tämän vuoksi näitä uusia resursseja tarvitaan, ja Suomi on siinä mukana.

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kankaanniemen puheenvuoro oli hyvä esimerkki niistä monista vääristä mielikuvista, mitä tähän asiaan liittyy.

Bosnian operaatiota, jota varten tätä lakia säädetään, vaikka laki ei sinänsä koske mitenkään erityisesti tätä operaatiota, voitaisiin monien arvioiden mukaan pitää perinteisenä rauhanturvatoimintana ainakin siinä mielessä, että rauhanturvaajien tulo sinne perustuu konfliktin osapuolten väliseen sopimukseen ja sinne tullaan konfliktin osapuolten kanssa yhteisymmärryksessä. Sisällöltään erilaiseksi kuin perinteinen rauhanturvatoiminta sen tekee ehkä lähinnä se, että kysymys on kuitenkin vaarallisemmasta operaatiosta konfliktin pituuden ja laajuuden ja julmuuden vuoksi.

Mitä tulee operaation järjestäjään, Suomihan on aikaisemmin ollut YK:n järjestämissä rauhanturvaoperaatioissa mukana. Ymmärtääkseni syy siihen, että YK ei ole nyt järjestäjä, on YK:n erittäin vakava rahoituskriisi. YK on ilmoittanut, että se ei pysty tätä operaatiota hoitamaan, ja siksi Nato sitä järjestää. Mutta en olisi kuitenkaan tästä pelkästään kiitollinen Yhdysvalloille, koska YK:n rahoituskriisi johtuu hyvin suurelta osin siitä, että Yhdysvallat ei ole maksanut jäsenmaksujaan.

Minusta on sinänsä hyvä asia, että rauhansopimus Bosniassa on syntynyt ja että kansainvälisiä joukkoja lähtee sinne varmistamaan rauhansopimuksen toteutumista.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Suomi on sotilaallisesti liittoutumaton maa, emmekä suunnittele Nato-jäsenyyttä. Jos haluaisimme Naton jäseneksi, alkaisimme keskustella asiasta oikealla nimellä. Siitä syystä en voi ymmärtää, että tässäkin keskustelussa nyt ed. Kankaanniemi näkee joitakin peikkoja ja lukee rivienvälejä asioista, joita siellä ei ole. Tämän haluan todeta.

Toinen asia, johon haluaisin ed. Kankaanniemen puheenvuorossa kiinnittää huomiota, on se, että hän asettaa nyt vastakkain kehitysyhteistyön ja rauhanturvatoiminnan ja mahdollisen Bosnia-operaation. Kyllä Bosnia-operaatioissa, jos siellä onnistutaan kansainvälisellä yhteistyöllä aikaansaamaan rauha, on mitä suurimmassa määrin kysymys kehitysyhteistyöhön verrattavasta humanitaarisesta työstä. Siellä pystytään toivottavasti auttamaan yhteiskunnan uudelleenrakentamisessa, pystytään auttamaan demokratian kehittämisessä ja myöskin tällä operaatiolla toivottavasti pystytään vihan määrää vähentämään niin, että siellä eri yhteiskuntaryhmät ja eri kansat pystyvät toimimaan tulevaisuudessa yhteistyössä.

Tässä on todellakin humanit tavoitteet. Siitä syystä en voi ymmärtää, että ed. Kankaanniemi asettaa kehitysyhteistyön ja rauhanturvaoperaation vastakkain.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sen lisäksi, että ed. Kankaanniemi pelkää, että tällä rauhanturvalain muutoksella olisi yhteys Nato-jäsenyysskusteluun, hän myöskin pelkää, että tällä on yhteys Bosnian rauhansopimukseen ja mahdollisesti suomalaisten osallistumiseen siihen.

On totta, että jälkimäinen pelko on oikea. Tällä on selkeästi, tällä kiireellä, millä tämä laki nyt käsitellään, kun olemme myöskin perjantailtana koolla, yhteys siihen, että me voisimme antaa panoksemme historiallisessa Bosnian rauhanturvaoperaatiossa. Toivon mukaan kuitenkin ed. Kankaanniemelle on selvää se, että tämä laki ei sinällään lähetä Bosniaan yhtään suomalaista rauhanturvaajaa. Se asia tullaan käsittelemään täällä eduskunnassa erikseen. Tämä rauhanturvalaki on ikään kuin puitelaki.

Ed. K a n k a a n n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä tuli liian monta kommentoitavaa asiaa jälleen.

Totean ensinnäkin, että toivon, että Nato-yhteistyö ja sen alaisuuteen meno ei johda Suomea Natoon. Mutta ymmärrän hyvin, että pelkoni on aiheellinen, kun vasemmisto noin voimakkaasti tähän reagoi.

Mitä tulee kustannuksiin, väitän, että tähän Bosnia-operaatioon osallistuvat maat, ne jotka nyt ovat suunnitelleet osallistuvansa, ovat 90-prosenttisesti YK:n laskujen maksajia, käytännössä maksaja on lähes sama. Syy, että tässä on Nato, on varmasti se, että tämä on niin valtavan iso operaatio, että YK ei pysty sitä järjestämään, tarvitaan Naton kaltaista johtoa.

Mitä tulee oikeilla nimillä keskustelemiseen, minusta se olisikin ihan aitoa, kun saataisiin täällä oikeilla nimillä keskusteltua tästä linjasta, mikä ollaan valitsemassa, ja siihen itse pyrin.

Mitä tulee kehitysyhteistyön ja Bosnia-operaation vastakkainasettamiseen, minä painavasti korostin, että perinteinen rauhanturvatoiminta ja kehitysyhteistyö ovat ne minun mielestäni kaikkein tärkeimmät ja tehokkaimmat asiat, joilla me voimme ennalta ehkäistä ja rauhoittaa tätä maapalloa ja ihmiskuntaa. Ei sillä tiellä, että me hankimme jälleen miljardilla lisää aseita ja viemme ne johonkin Balkaniile, missä ministeri Halosen mukaan niitä on hirvittävä määrä jo

tänä päivänä, päästä uskoakseni eteenpäin. Toivon tietysti, kun nyt tulee tämä päätös, että se johtaa myönteiseen kehitykseen. Mutta pelkään, että 12 kuukauden ja yhden päivän kuluttua, kun sieltä poistutaan, tilanne voi olla jopa paljon pahempi tällä sapluunalla, millä nyt liikutaan.

Ed. J ä ä s k e l ä i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tähän aikaan illasta ei kovin pitkille puheille ole enää tarvetta, mutta ehkä jokin periaatteellinen lausahdus ja jokin huomautus valiokunnan mietinnöstä.

Asiathan maailmassa ovat liian huonosti. Ongelmien laatua kuvaa se, että me joudumme vielä aika iltamyöhään keskustelemaan käsitteistä laajennettu rauhanturvaaminen, rauhanpakottaminen, niiden erosta. Voisimme varmaan keskustella sellaisestakin termistä kuin rauhaansuostuttelu, jos haluaisimme. Mieluummin varmaan keskustelisimme siitä erosta, joka on lääkäreiden ja tuomareiden välisellä työllä. Nythän ongelma on paremminkin siinä, liikutaanko suojattuina vai ammutaanko lisäksi. Miksi tähän on tultu?

Miksi eräillä alueilla paitsi asekuntoiset miehet myös osa siviileistä on joutunut väkivallan käytön ja siihen innostamisen kierteeseen? Tunnettu Kainin ja Aabelin historian. Tunnettu meidän itsemme ja aikamme ihmiset, inhimillisen pahuden, taloudelliset ristiriidat, nationalismi, uskonnolliset ja muut ristiriidat, jotka ovat joutaneet moniin kriiseihin? Rauhan ja rauhansopimusten teko on vaikeampaa. Voin todeta, että Jumalan kuva meissä tämänkin vuosikymmenen ihmisissä on kovin pahoin turmeltunut.

Mistä tähän korjaus? Tuskin sotilaallisen voiman käytöstä, vaikka — sitä on syytä korostaa — järjestäytyneellä yhteiskunnalla on siihenkin oikeus väkivaltaa ja mielivaltaa vastaan. Jos emme löydä juuriamme uudelleen ja syvemmin, voi tilanne mennä vielä huonommaksi. Poliittikan ja humanismin keinot eivät riitä ihmisten muuttamiseen, eivät meillä eivätkä maailmalla. Meidän pitäisi ottaa apua niistä arvoista, joihin Eurooppa historiansa varrella usein on nojautunut, kristillisen uskon ja arvomaailman uudistavista ja raikkaista voimista.

Arvoisa rouva puhemies! Valiokunta on parantanut hallituksen esitystä. En mene yksityiskohtiin, koska ne on tänään todettu jo moneen kertaan. Ulkoasiainvaliokunnan vähemmistö pistää eriävässä mielipiteessään vielä paremmaksi. En näihin mielipiteisiin ainakaan omalta osaltani suurelta osalta yhdy. En käy myöskään täs-

mennettyjä esityksiä läpi, koska olemme ne kuulleet ja varmaan mietinnöstä lukeneet.

Olen iloinen siitä, että ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja täsmensi tänään keskustelussa selontekomenettelyä siltä osin, että hän totesi, että se on tarkoitus aina lähettää ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön tekemistä varten. Selonteon kohdallaan voitaisiin menetellä teoriassa lyhyemmänkin kaavan mukaan, mikä ei varmaan olisi viisasta. Tietysti näin puolustusvaliokunnan varajäsenenä toivon, että puolustusvaliokuntakin voi tässä prosessissa olla mukana. On hyvä, että selonteot käsitellään valiokunnissa, jotta eduskunta voi tarvittaessa äänestää tarkkojen, muotoiltujen sanamuotojen välillä tai hyväksyä yhden yhteisen.

Lopullisen arvion ja päätöksenteon aika on tiistaina ratkaisevassa käsittelyssä. Joka tapauksessa on selvää ja hyvä, että asiasta käyty monipuolinen ja tämän syksyn aikana pitkä, eri vaiheissa edennyt keskustelu on parantanut lopputulosta.

On syytä vain vielä lopuksi huomauttaa siitä, että todelliseksi ongelmaksi käytännössä jää se, että YK:n tai muiden antama mandaatti voi matkan varrella joutua muutospaineisiin. Mikä on se menetelmä, jolla eduskunnan myötävaikutus voidaan säilyttää silloin, kun tilanteet kentällä mahdollisesti pahenevat? Jo ennakotiedot Bosnian tulevaisuudesta osoittavat, että ilman kriisitalanteita ei sielläkään käytännössä selvitä. Miten ylipäänsä voidaan perääntyä, jos alue joutuu rauhattomuuden keskelle? Näistä ongelmista joutuvat käytännössä presidentti ja hallitus vastaamaan, eikä eduskunnan rooli valitettavasti tässä kohdissa ole todennäköisesti kovin toimiva.

Ed. Lipponen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni laki on selkeä kannanotto Suomen linjasta osallistua kansainväliseen yhteistyöhön. Me valitsemme mieluummin kalliit aseet kuin ennaltaehkäisyn ja siihen panostamisen. Silti uskon, että meillä olisi paljon enemmän annettavaa kansainvälisten valmiuksien ja järjestelmien luomisessa, väkivallan, epävakauden ja konfliktien ennaltaehkäisyssä kuin myös demokratisoituspyrkimysten ja ihmisoikeuksien edistämässä.

Mitä taas Bosniaan tulee, jos ja kun sinne

päätetään lähettää rauhanturvajoukkoja, jos me aidosti haluamme siellä rauhaa, me emme missään nimessä voi tehdä kiinteää päätöstä, että joukot ovat siellä esimerkiksi 12 kuukautta tai 16 kuukautta. Sillä strategialla ja niillä lähtökohdilla rauhanturvaaminen ja rauhanprosessin edistäminen ei onnistu sen enempää Bosniassa kuin on tähän mennessä onnistunut Somaliassa tai Sudanissaakaan. Nimenomaan rauhanturvaaminenhan on pitkälinen prosessi, johon on valmistauduttava kaikin mahdollisin keinoin, ja mietittävä ennakoita, millä tavalla kyseisen maan demokratisoitus- ja rauhanprosessia tuetaan.

Sama ongelmahan oli Mosambikissakin, missä YK-joukot olivat laskeneet, että vetäytyvät sieltä mahdollisimman pian vaalien jälkeen. Suuri ongelma ja suuri hätä oli paikallisella väestöllä siitä, että rauhanturvaajat lähtevät sieltä liian aikaisin pois.

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Olen itse kokenut koko asian, Suomen osallistumisen laajennettuun rauhanturvatoimintaan ja, olkoon kysymys perinteisestä tai laajennetusta rauhanturvatoiminnasta, myös osallistumisen uusien operaattorien toteuttamiin operaatioihin hyvin vaikeana. Olen joutunut paljon miettimään kantani tähän kysymykseen, sillä itse asiassa ensimmäinen poliittinen väri, jota koskaan elämässäni aloin tunnustaa, kouluikäisenä, oli pasifismi. Olen jyrkästi samaa mieltä niiden ihmisten kanssa, joiden mielestä paras konflikti on ennalta estetty konflikti ja joiden mielestä tärkeintä kriisinhallintatyötä on kaikki se, mitä tehdään konfliktien ennalta estämiseksi.

Ikävä tosiasia kuitenkin on se, että kaikkia konflikteja ei ole pystytty eikä ehkä vielä vähään aikaan pystytäkään estämään ennalta. Kun sitten olemme sellaisessa tilanteessa, että on olemassa jokin konflikti, josta tietysti jokainen mieluiten toivoisi, että sitä ei olisikaan, ja joka kuitenkin on, on tietenkin lähdettävä tosiasiallisesta tilanteesta ja siitä, mitä siinä tilanteessa voidaan tehdä.

Mielestäni rauhanturvaaminen on ehdottomasti kannatettavaa toimintaa eikä se ole pelkkää epäitsekkästä uhrautuvaa työtä vaan itse asiassa vähänkään pitemmällä aikavälillä ajatellen se on myös omasta turvallisuudesta huolehtimista. Kaikilla niillä valtioilla, jotka lähtevät rauhanturvaoperaatioihin mukaan, on tausta-ajatuksena myös konfliktin laajenemisen estäminen ja sitä kautta omasta turvallisuudestaan huolehtiminen.

Mitä tulee siihen, että Bosnian rauhansopimuksen toteutumisen valvonnan, jota varten lakia nyt kiireellisesti säädetään, operaattori ei ole YK vaan Nato, haluaisin vielä jatkaa debattia ed. Kankaanniemen kanssa. Tosiasia on, että YK:n syvä rahoituskriisi johtuu nimenomaan rauhanturvatoiminnan räjähdyksmäisesti kasvaneista kustannuksista. En nyt muista aivan tarkkoja vuosilukuja, mutta muutaman viime vuoden aikana YK:lta on rauhanturvatoimintaan kulunut enemmän varoja kuin koko YK:n siihenastisen olemassaolon aikana yhteensä.

Uskon arvioihin, joiden mukaan suomalaisilla rauhanturvaajilla on sellaista kokemusta ja myös sellaista rauhallista asennoitumista tilanteisiin, joita tällaisissa operaatioissa syntyy, että suomalaisilla on myös Bosnian tapauksessa arvokasta annettavaa.

Haluaisin vielä kommentoida päätöksentekojärjestystä perinteisen rauhanturvaamisen yli ja ulkopuolelle menevissä tapauksissa. Hallituksen esityksessähän oli jossakin määrin epätasaisesti ajatus, että eduskunta osallistuu päätöksentekoon ns. laajennetusta rauhanturvaamisesta. Päätöksentekotapa oli kuitenkin täsmentämättä. Mielestäni on hyvä, että ulkoasiainvaliokunta on mietinnössään täsmentänyt lakitekstiä siten, että menettelytapa on selonteko. Hallituksen esitykseen sisältyviä muotoiluja olisi periaatteessa voitu tulkita myös siten, että jos Suomen osallistuminen Bosnian rauhansopimuksen valvontaan olisi katsottu sisällöltään perinteiseksi rauhanturvatoiminnaksi ja kun tämä laki antaa mahdollisuuden osallistua operaatioon, jossa toteuttaja on jokin muukin kuin YK, laki hallituksen esittämässä muodossa ei välttämättä olisi vaatinut selonteon antamista eduskunnalle Bosnia-asiasta.

Pidän myös sitä hyvänä, että ulkoasiainvaliokunta mietinnössään katsoo, että selonteko on eduskunnalle annettava aina silloin, kun Suomi on lähdessä rauhanturvaoperaatioon, jonka toteuttaja on jokin sellainen järjestö tai yhteenliittymä, jonka toteuttamisessa rauhanturvaoperaatioissa Suomi ei ole aikaisemmin ollut mukana, koska se on sinänsä merkittävä ulkopoliittinen askel, kuten mahdollinen osallistuminen Naton johtamaan Bosnian rauhansopimuksen toteuttamisen valvontaan on. On mielestäni hyvin mahdollista, että vastaavan tyyppisiä merkittäviä ulkopoliittisia askeleita tulee rauhanturvatoiminnan kautta toteutumaan. Sen takia olen hyvilläni siitä, että ulkoasiainvaliokunta tältä osin on täsmentänyt päätöksentekojärjestystä.

Kiire on asiassa koko ajan ollut ristiriidassa

sen kanssa, että tämä periaatteellisesti merkittävä asia ansaitsee kunnollista pohdintaa. Olen itse sitä mieltä, että ulkoasiainvaliokunnassa on suhtauduttu hyvin vakavasti asiaan ja kiireestä huolimatta siihen myös aidosti syvennytty. Asia on joka käsittelyvaiheessaan ulkoasiainvaliokunnassa myös selkeästi täsmentynyt.

Siitä syystä yhdyn niihin puhujiin, jotka ovat lausuneet kantanaan, että aina, kun eduskunnalle selonteko annetaan rauhanturvaoperaatiosta joko siksi, että kyseessä on ns. laajennettu rauhanturvatoiminta, tai siksi, että operaattori on uusi, selonteko menee myös ulkoasiainvaliokunnan käsittelyyn. Pidän hyvin todennäköisenä, että kaikissa tällaisissa tilanteissa asiaan liittyy sellaisia näkökohtia, joiden vuoksi on tarpeen muun muassa suomalaisten rauhanturvajoukkojen toimintavaltuuksien täsmentäminen, joka on ulkoasiainvaliokunnan käsittelyssä mahdollista, mutta jollainen asian prosessoiminen ei onnistu pelkässä täysistuntokäsittelyssä. Pidän siis tarpeellisenä näiden asioiden käsittelyä täysistunnon lisäksi myös valiokunnassa.

Ed. K a n k a a n n i e m i (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hassi ei tuntunut vieläkaan kuunnelleen puheenvuoroani, minkä äsken käytin, koska hän nyt käyttämässään puheenvuorossa kertoi aivan samat väitteet kuin aikaisemminkin kustannuksiin liittyen.

YK:n kustannuksista maksavat Bosnia-operaatioon mukaan lähtevät maat lähes kaiken. Jos Japani on ulkopuolella, se lienee ainoa merkittävä YK:n maksaja, joka on poissa tästä. Nato-maat, Suomi, Ruotsi, Itävalta ja Venäjä ovat ilmeisesti tässä operaatiossa ne, jotka ovat mukana ja myös maksavat, Suomi erittäin raskaan osuuden myös.

Mitä tulee muutoin ed. Hassin puheenvuoroon, haluaisin herättää sellaisenkin ajatuksen, ehkä se on taas liian suoraan puhumista, että jos vastaava tilanne tulisi esimerkiksi Etelä-Venäjälle, mihin joudutaan tällä tiellä, millä ollaan menossa. Ajatuksia voi herätellä ja miettiä eteenpäin. Minusta olisi paljon parempi, että me pysisimme perinteisen rauhanturvan ja kehitysavun tiellä ja näin ratkaisisimme maailman ongelmia.

Ed. A i t t o n i e m i: Rouva puhemies! Jos Jugoslaviaan ei olisi menty sorkkimaan, siellä olisivat poliittiset ja historialliset jännitteet jo laenneet, ruoho viheriöitsisi ja lapset leikkisivät Sarajevon hiekkalaatikoilla. Nyt jännitteet ovat

edelleen purkautumattomia. Ja tähän menee mukaan massiivinen sotilasjoukko 60 000 miehen voimalla ja hyvin aseistautuneina. Osaako kukaan arvata, mitä mahdollisesti Jugoslaviassa tapahtuu? Ikävyymiä ei tietenkään kukaan toivo, mutta onhan tässä aikaa asiaa tarkkailla.

Suomalaiset menevät epämääräisin valtuuksin, ties minkälaisella aseistuksella tänne joukkoon. Vaikka he menevätkin vasaran kanssa rakennustöihin, kuitenkin puhutaan, että heillä on oikeus puolustautua, he ovat velvollisia ottamaan osaa yhteiseen toimintaan, eikä ehkä ole kysymys valitettavasti rosvojoukkojen häätelämisestä. Eikä voida pyytää aikalisää, että me suomalaiset pääsisimme hakemaan lisää aseita ja valtuuksia tai pääsisimme sieltä pois.

Minulle on edelleenkin epävarmaa, onko suomalaisilla mahdollisuus olemassa olevin valtuuksin ja asejärjestelmin puolustautua ja osallistua siihen toimintaan, joka mahdollisesti Bosniassa tulee, vai täytyykö sieltä lähteä välittömästi pois niin sanotusti maitojunassa. Se on epäselvää, ja se on epäselvää tässä salissa kaikille muillekin. Minä olen vain niin yksinkertainen, että minun täytyy aina sanoa, mitä minä ajattelen. Mutta aika sitten näyttää, kuinka tässä tulee käymään.

Ed. Tiilikainen: Arvoisa puhemies!
Haluaisin vastata ed. Aittoniemelle. Olen hänen

kanssaan samaa mieltä siinä, että kyllä sota sotimalla loppuu. Mutta todennäköisesti Jugoslaviassa ei vielä pitkään aikaan olisi päästy siihen, että edes jotkut osapuolet olisivat allekirjoittaneet rauhan. Tuskin siellä sen sodan jälkeen, kun se loppuu aikanaan itse sodittuna, olisi enää lapsia ja ruohoa, mikä voisi vihertää ja millä nämä lapset pystyisivät leikkimään. On käytännössä vain niin, että sodan jaloissa mitä enemmän aikaa kuluu, sitä pitemmäksi ja suuremmaksi muodostuu myöskin inhimillisten kärsimysten määrä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 19.40.

Täysistunto lopetetaan kello 19.34.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen